

प्राथमिक संगीत

[भा. १ वी.]

प्रो. शंकरराव ग. व्यास

हरम विद्यापीठ प्रशासन

मुद्रणात तालिका तालिका

अनुक्रमिका

२२०५

०८०

पृष्ठ

५१२३३ २०१७-१८

पृष्ठ

१७५

પ્રાથમિક સંગીત

[ભાગ ૧ લો]

લેખક

પ્રો. શંકર ગણેશ વ્યાસ, સંગીતપ્રવીણ
વ્યાસ ભુવન, હિંદુ કોલની,
દાદર (મુંબઈ)

પ્રકાશક

સંગીત પ્રકાશન મંડળ
મુંબઈ : અમદાવાદ

કિંમત આઠ આના

આવૃત્તિ ૪ થી

પ્રત ૧૦૦૦

*

સંવત ૧૯૯૬

સને ૧૯૪૦

[સર્વ હક્ક લેખકને સ્વાધીન]

મુદ્રક : મણિલાલ પુ. મીસ્ત્રી, બી.એ.

આદિત્ય મુદ્રણાલય • રાયખડ : અમદાવાદ

નિવેદન

ઈશ્વરકૃપાથી ‘પ્રાથમિક સંગીત’ ગુજરાતી ભાગ ૧ લાની ચતુર્થ આવૃત્તિ પ્રકાશિત કરવાનો સુસમય મને મળ્યો તે બદલ આનંદ થાય છે.

અખિલ ગૂજરાત કાઠિયાવાડ તથા ભારતવર્ષના દરેક પ્રાંતમાં વસતાં ગૂજરાતી રસિકોને ‘પ્રાથમિક સંગીત’ બહુ જ લાભદાયક નિવડ્યું છે. ચાલુ આવૃત્તિમાં થોડો ઘણો સુધારો કર્યો છે. દરેક રાગની—સ ર ગ મ—બહુ જ સહેલાઈથી વિદ્યાર્થી યાદ કરી શકે એવી સુગમ બનાવી આપી છે. લક્ષણ ગીતો યાદ કરવાથી રાગનાં આરોહ અવરોહનાં બધાં કાનુનો સંગીતમય હોવાથી ગાતાં રસ પડે છે. આવખતે નાનાં નાનાં બાળકોને ખીજ તથા દિંદી ભાષાનાં ગીતો ગાવામાં કંટાળો ન આવે તે માટે સહેલા અર્થ અને સુંદર સ્વરરચનાવાળાં ગૂજરાતી ભાષાનાં ગીતો આપ્યાં છે. તે ગીતો બનાવી આપનાર અમદાવાદના જાણીતા વિદ્વાન પંડિત કૃપાશંકર શાસ્ત્રીજી છે. અમારી વિનંતિને માન આપી ગીતો બનાવી આપવા તેમણે જે શ્રમ લીધો તે બદલ હું તેમનો ઉપકાર માનું છું.

છેવટે સંગીતરસિકોને નમ્ર વિનંતિ છે કે કોઈ પણ કળા હસ્તગત કરવી હોય તો કળા કરવાની જરૂર છે. કળા વગર સુખ અને શાંતિ મળવાની નથી એવો નિયમ છે. માટે આ પુસ્તકનો અભ્યાસ કરતી વખતે કોઈ પણ રીતે ઉતાવળ કરવી નહિ. શિક્ષકના કહ્યા પ્રમાણે ધીમે ધીમે દરેક રાગ ખૂબ મહેનતથી યાદ કરવો જોઈએ. મને આશા છે કે એ રીતે અભ્યાસ કરવાથી વિદ્યાર્થીઓને સંગીતનો સંપૂર્ણ આનંદ મળી શકશે.

૧ જાન્યુઆરી
સને ૧૯૪૦

ભવદીપ,
શં. ગ. વ્યાસ

અનુક્રમણિકા

નં.	રાગ	ગીત	તાલ	પાનું
૧	ભૂપાલી	લક્ષ્મણ ગીત	ત્રિતાલ	૩
૨	"	મંગલ મય જય	"	૪
૩	"	સુરાસુર લજત	"	૫
૪	"	જય મહિપાસુર	એકતાલ	૬
૫	ભીમપલાસી	લક્ષ્મણ ગીત	ત્રિતાલ	૬
૬	"	શામ સુંદર સખી	એકતાલ	૧૦
૭	"	ખેલો ખેલો નંદલાલા	ત્રિતાલ	૧૧
૮	"	કુંજ વને હરિ આવ્યા	એકતાલ	૧૨
૯	ખમાજ	લક્ષ્મણ ગીત	ત્રિતાલ	૧૫
૧૦	"	ખાંસરી સુનાદે	"	૧૬
૧૧	"	ભરન જાત જલ	"	૧૭
૧૨	"	અતિ મધુર મધુર	"	૧૮
૧૩	દેશ	લક્ષ્મણ ગીત	"	૨૧
૧૪	"	કાન્હ મધુર બન	"	૨૨
૧૫	"	બન બન આર્થ	"	૨૩
૧૬	"	વાયે હરિ મધુરી	એકતાલ	૨૫
૧૭	સારંગ	લક્ષ્મણ ગીત	ત્રિતાલ	૨૮
૧૮	"	ખેલે શામ સંગ	"	૨૯
૧૯	"	સુંદર વનમાલા	"	૩૦
૨૦	"	નજા મંડળ	"	૩૧

નં.	રાગ	ગીત	તાલ	પાંજું
૨૧	કાશી	લક્ષ્મી ગીત	ત્રિતાલ	૩૪
૨૨	„	આધ ઋતુ ફુલવન	એકતાલ	૩૫
૨૩	„	ધન ભાગનમી	ત્રિતાલ	૩૬
૨૪	„	મધુર બંસી રવ	„	૩૭
૨૫	આસાવરી	લક્ષ્મી ગીત	ત્રિતાલ	૩૯
૨૬	„	સુમિર મન નામકે	ઝપતાલ	૪૧
૨૭	„	કાન્હ ન કર મોસે	ત્રિતાલ	૪૨
૨૮	„	પ્રખર તાપ રવિનો	„	૪૩
૨૯	બાગેશ્રી	લક્ષ્મી ગીત	ત્રિતાલ	૪૬
૩૦	„	પાયલ બાળે ઝાંઝર	„	૪૭
૩૧	„	ઋતુ અસંત આજ	„	૪૭
૩૨	„	શશી પૂર્ણ ઉગ્યો	„	૪૯
૩૩	દુર્ગા	લક્ષ્મી ગીત	એકતાલ	૫૧
૩૪	„	જીવન કે મમ	ત્રિતાલ	૫૨
૩૫	„	મન મોહન જ	ત્રિતાલ	૫૩
૩૬	„	અખિલ જગત જનની	„	૫૪
૩૭	ભૈરવી	લક્ષ્મી ગીત	દાદરા	૫૭
૩૮	„	સુમિર સુમિર નિત	ત્રિતાલ	૫૮
૩૯	„	હારવા ફુલવન	„	૫૯
૪૦	„	મોહિત વિજ બાળા	„	૬૦

પ્રાથમિક સંગીત

[ભાગ પહેલો]

શાસ્ત્રીય વિભાગ

પ્રશ્ન—સંગીત એટલે શું?

ઉ૦—સંગીત એટલે ગાયન, વાદન અને નૃત્ય. એકલા ગાયનને પણ સંગીત કહેવામાં આવે છે.

પ્ર૦—સંગીત શીખવાથી મનુષ્યજીવનમાં શા શા ફાયદા થાય છે?

ઉ૦—શારીરિક, માનસિક અને ધાર્મિક એ ત્રણે પ્રકારના ફાયદા થાય છે. શરીરને રક્તિ અને તંદુરસ્તી મળે છે; જીવનમાં મન ઉપર થયેલી ખરાબ અસર દૂર કરે છે, અને ઉત્સાહ આપે છે. ઈશ્વરભક્તિ માટે સંગીત એ ઘણું જ મહત્ત્વનું સાધન મનાયું છે.

પ્ર૦—સંગીત શીખતી વખતે પહેલાં શું શીખવું પડે છે?

ઉ૦—પહેલા સ્વરોને અભ્યાસ કરવો જોઈએ.

પ્ર૦—સ્વર કેટલા છે?

ઉ૦—સ્વર સાત છે અને તેને સપ્તક કહે છે.

પ્ર૦—શું સાત સ્વરોમાંથી જ રાગરચના કરાય છે?

ઉ૦—ના. એક સપ્તકમાં મનુષ્યના કાનથી માંલગી શકાય અર્થાત્ સંભળાય એવા બાવીસ નાદ છે. એ બાવીસ નાદમાંથી ખાસ મહત્ત્વના નાદો ઉપર પ્રાચીન વિદ્વાનોએ સાત સ્વર સ્થાપન કર્યા છે. એનાં નામ પડ્મ, રિષભ, ગાંધાર, મધ્યમ, પંચમ, ધૈવત અને નિષાદ અથવા સા, રે, ગ, મ, પ, ધ, ની—એ પ્રમાણે છે. બાકીના પંદર નાદ આ સ્વરોના ઊંચા, નીચા પ્રકાર ગણાય છે. બાવીસ નાદોનું ‘શ્રુતિ’ એવું પ્રાચીન નામ છે. અત્યારના સમયમાં સાત સ્વર અને એના પાંચ વિકૃત પ્રકાર મળી બાર સ્વરોમાં રાગવ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે. પ્રાચીન રાગોમાં વિદ્વાનોએ બાવીસ સ્વરોનો ઉપયોગ કરેલો છે; પરંતુ સ્વરોના

બારીક ભેદ સમજવામાં મુશ્કેલી પડતી હોવાથી ફક્ત બાર સ્વરોમાં કામચલાઉ રાગની સમજ પાડવામાં આવે છે. જેમ જેમ સંગીતનો પ્રચાર વધતો જશે તેમ તેમ બાવીસ ભેદમાં રાગરચના કરવી પડશે અને બાવીસ સ્વરને પ્રમાણ માનીને વિદ્યાર્થીઓને રાગ સમજાવવા પડશે.

પ્ર૦—સપ્તક કેટલા છે ?

ઉ૦—સપ્તક અનેક છે પણ સામાન્ય રીતે મનુષ્યનો અવાજ ત્રણ સપ્તકથી વધારે નથી હોતો એટલે પ્રચારમાં ત્રણ જ સપ્તક ગણાય છે.

પ્ર૦—ત્રણ સપ્તકોનાં શાં નામ છે અને તેમાં કેવા ભેદ છે ?

ઉ૦—મંદ્ર, મધ્ય અને તાર. મંદ્રનો અવાજ હૃદયમાંથી નીકળે છે, મધ્યનો અવાજ કંઠમાંથી અને તાર સપ્તકનો અવાજ તાલુ-સ્થાનમાંથી નીકળે છે.

પ્ર૦—આરોહ, અવરોહ કેને કહે છે ?

ઉ૦—સ્વરોની ચઢાવવાની ક્રિયાને આરોહ કહે છે અને ઉતારવાની ક્રિયાને અવરોહ કહે છે.

પ્ર૦—રાગ એટલે શું ?

ઉ૦—સપ્તકમાંથી કાનને મધુર લાગે તેવા સુંદર સ્વરોના સમૂહને રાગ કહે છે.

પ્ર૦—રાગ બનાવવાનો અર્થ શો ?

ઉ૦—રસને મદદ કરવી (ભાવનોદ્દીપન) એ રાગ બનાવવાનો મુખ્ય હેતુ છે. પ્રાચીન મુખ્ય રાગોમાં સુંદર રસોત્પત્તિ થાય છે, તેથી જ કેટલાંયે વર્ષોથી લોકો જુના રાગ ગાય છે, છતાં શ્રોતાઓને દરેક વખતે તેમાં નવીનતા લાગે છે એ જ્ઞાનમાં રાખવા જેવી વાત છે. જે રાગમાં સ્વતંત્ર રસ ઉત્પન્ન નથી થતો તેને ‘રાગ’ એ નામ ન આપવું જોઈએ. એને ફક્ત રાગનો પ્રકાર સમજવો એ જ ઉચિત છે.

પ્ર૦—રાગ કેટલા છે ?

ઉ૦—સ્વતંત્ર રસ ઉત્પન્ન કરનારા રાગોની સંખ્યા પચીસ-ત્રીસથી વધારે નથી.

પ્ર૦—વાદી-સંવાદી સ્વર કેને કહે છે ?

ઉ૦—દરેક રાગના મુખ્ય સ્વરને વાદી અને તે સ્વરને મદદ કરનાર સ્વરને સંવાદી કહે છે. વાદી પૂર્વાંગમાં હોય તો સંવાદી ઉત્તરાંગમાં હોય છે. એક જ અંગમાં બંને સ્વર ન હોઈ શકે.

પ્ર૦—પૂર્વાંગ અને ઉત્તરાંગ એટલે શું ?

ઉ૦—સાત સ્વરોના બે ભાગ કરી પહેલા ભાગને (સા, રે, ગ, મ) પૂર્વાંગ અને બીજા ભાગને (પ, ધ, ની, સા) ઉત્તરાંગ કહે છે.

પ્ર૦—પાંચ વિકૃત સ્વર કયા છે ?

ઉ૦—રીષભ ક્રોમલ, ગાંધાર ક્રોમલ, મધ્યમ તીવ્ર, ધૈવત ક્રોમલ અને નિષાદ ક્રોમલ. પડજ અને પંચમ સ્વર વિકૃત નથી થતા એવો નિયમ છે. મધ્યમની વિકૃતિને તીવ્ર કહે છે.

પ્ર૦—સ્થાઈ અને અંતરો કેને કહે છે ?

ઉ૦—ગીતનો જે વિસ્તાર મંદ્ર અને મધ્ય સપ્તકમાં થાય છે તેને સ્થાઈ અને મધ્ય અને તાર સપ્તકમાં જે વિસ્તાર થાય છે તેને અંતરો કહે છે.

પ્ર૦—તાલ એટલે શું ?

ઉ૦—ગીતનો સમય માપવાને માટે હાથથી જે તાલી વગાડાય છે તેને તાલ કહે છે.

પ્ર૦—તાલની જે ગતિ (પ્રમાણ) હોય છે તેનું નામ શું ?

ઉ૦—લય.

પ્ર૦—લય કેટલા પ્રકારની હોય છે અને તેનાં નામ કયાં ?

ઉ૦—લય ત્રણ પ્રકારની હોય છે. તેનાં નામ વિલંબીત, મધ્ય અને દ્રુત. વિલંબીતથી બમણી મધ્ય લય અને મધ્ય લયથી બમણી દ્રુત લય હોય છે.

પ્ર૦—ગીતની સાથે તાલની શી જરૂરિયાત છે ?

ઉ૦—તાલ એ શબ્દનો અર્થ 'સુવ્યવસ્થિત' એમ વ્યવહારમાં પણ કરવામાં આવે છે. ગીતને વ્યવસ્થિત તથા હિસાબમાં રાખવા માટે તાલની જરૂરિયાત છે. તાલથી ગીતના રસનું પોષણ પણ થાય છે. જેમ કાઈ તળાવને સુંદર ઘાટ બાંધવાથી તે મનોહર દેખાય છે તેમ ગીતમાં તાલથી સુંદરતા આવે છે.

નોટેશનનો પરિચય

~ બે માત્રાની નિશાની

— એક " "

• અડધી " "

(પા " "

(= આધ પા " "

5 ઉચ્ચારણ (દીર્ઘ સ્વર ઉચ્ચારવો)

! વિશ્રાન્તિ (સ્વર પહેલા આવે છે.)

મ્ ક્રમણ સ્વરનું અક્ષર અડધું લખેલું હોય છે.

મા તીવ્ર સ્વર માટે દીર્ઘ અક્ષર લખેલું હોય છે.

સા તાર સમકનાં સ્વર ઉપર લીટી છે.

મીં મંદ્ર સ્વર ઉપર મીંડું લખેલું છે.

| સરળ લીટી અસ્થાઈની પૂર્ણતા બતાવે છે.

|| સરળ ડબલ લીટી અંત્રાની શરૂઆત બતાવે છે.

||| સરળ ત્રણ લીટીઓ ગીતની પૂર્ણતા બતાવે છે.

ની ની ધ બારીક ટાઈપમાં બતાવેલા સ્વર ઉપરથી મોટા સ્વર ઉપર ધસીટથી આવવું (કન સ્વર)

+ આ નિશાની તાલની ખાલી (કાલ) બતાવે છે.

૧, ૨, ૩ આ આંકડાથી તાલના ખંડ બતાવવામાં આવે છે.

આ પુસ્તકમાં આવેલા
તાલ અને તેના બોલ

ત્રિતાલ માત્રા ૮ તાલી ૧-૩-૭-ખાલી ૫

ધા ધીં ધીં ધા ધા ધીં ધીં ધા

○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○

૧ ૩

ધા તીં તીં તા તા ધીં ધીં ધા

○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○

+ ૭

ચક્રતાલ માત્રા ૬ તાલી ૧-૩-૫-૬-ખાલી ૨ અને ૪

ધીં ધીં ધા ત્રક તૂના કત્તા ધા ત્રક ધી ના

○ ○ ○ — — ○ ○ ○ ○ ○ — — ○ ○

૧ + ૩ + ૫ ૬

દાદરા માત્રા ૬ તાલી ૧-૪

ધા ધી ના ધા તી ના

— — — — —

૧ ૪

જપતાલ માત્રા ૧૦ તાલી ૧-૩-૮-ખાલી ૬

ધી ના ધી ના તી ના ધી ધી ના

— — — — —

૧ ૩ + ૮

स्वराभ्यास

१ सा रे ग म प ध नी सा सा नी ध प म ग रे सा ॥

२ सा रे ग | रे ग म | ग म प | म प ध | प ध नी | ध नी
 ० ० - | ० ० - | ० ० - | ० ० - | ० ० - | ० ०
 सा | सा नी ध | नी ध प | ध प म | प म ग | म ग रे |
 - | ० ० - | ० ० - | ० ० - | ० ० - | ० ० - |
 सा ग रे ॥
 - ० ० ॥

३ सा रे ग म | रे ग म प | ग म प ध | म प ध नी | प ध
 नी सा | सा नी ध प | नी ध प म | ध प म ग | प म ग रे |
 म ग रे सा ॥

४ सा ग रे सा | रे म ग रे | ग प म ग | म ध प म | प नी
 ० ० ० ० | ० ० ० ० | ० ० ० ० | ० ० ० ० | ० ०
 ध प | ध सा नी ध | ध नी सा ध | प ध नी प | म प ध म |
 ० ० | ० ० ० ० | ० ० ० ० | ० ० ० ० | ० ० ० ० |
 ग म प ग | रे ग म रे | सा रे ग सा ॥
 ० ० ० ० | ० ० ० ० | ० ० ० ० ॥

५ सा ऽ | सा रे | सा रे ग | सा रे ग म | सा रे ग म प |

सा रे ग म प ध ऽ | सा रे ग म प ध नी | सा रे ग म प ध

नी सा | सा नी ध प म ग रे सा | नी ध प म ग रे सा

ध प म ग रे सा ऽ | प म ग रे सा | म ग रे सा |

रे सा | सा ||

પ્રાથમિક સંગીત

[ભાગ ૧ લો]

રાગ ભૂપાલી

આ રાગમાં મધ્યમ અને નિષાદ સ્વર વર્જિત છે. તેની ઝતી ઔડવ છે એટલે ફક્ત પાંચ જ સ્વરો આવે છે અને તે બધા શુદ્ધ છે. આ રાગ રાત્રે પહેલા પ્રહરમાં ગવાય છે. આ રાગમાં ગંધાર સ્વર “વાદી” એટલે મુખ્ય છે. સંવાદી સ્વર ધૈવત છે. આ રાગની પ્રકૃતિ ગંભીર અને શાંત છે. ધૈવત સ્વરનું પ્રમાણ આ રાગમાં થોડું છે. ધૈવતનું પ્રમાણ વધારવાથી “દેસકાર” રાગની છાયા માલમ પડે છે. ગંધાર સ્વર લેતી વખતે પંચમનો “કણ” લેવાથી મધુરતામાં વધારો થાય છે. આ રાગમાં પંચમ અને ગંધારની સંગત ઘણી જ મહત્વની છે. ઘણું કરીને ભૂપાલી રાગનો ઉઠાવ ગંધાર સ્વરથી થાય છે. કોઈ કોઈવાર સા અથવા પ થી પણ થાય છે. આ રાગની પકડ પગ, ધપગરેગ, એમ છે.

આરોહ-અવરોહ

સા રે ગ પ ધ સા સા ધ પ ગ રે સા

રાગ વિસ્તાર

૧ સા, સારે, સા, સારેગ, ગરે, સારે, સાધં પંધંસા.

૨ સાગરે, ગરે, ગપ, ગપધ, પગરે, ગપગરે, રે સારેગરે, સાધંપંધંસા.

३ सारेगप, प, गरे, गपध, धप, पगरे, गपध, सा, धप,
पगधप, गप, गरे, गरेसाधं, पंधंसा.

४ गरे, गपधपगरे, पधसासा धपगरे, पगपधपगरे, पगरेसा,
रेसा, धं सा ।

५ सारेगप धसा, सा, रेसा, गरेसा, पधसारे गरे, सारे,
साधसा, पधसाधप, पध, पगरे, पगधपगरे साधं, पंधंसा ।

सरगम-त्रिताल

प ग ध प ग रे सा रे | ग प ग ध प ग रे ग रे सा ऽ
○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ | — ○ ○ ○ ○ — ○ ○ ○ ○ ○
+ ७ १ ३ + ७

रे ग प | ध सा रे सा ध प ग रे || ग ग प ध सा सा सा |
○ ○ ○ | ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ || ○ ○ ○ ○ — ○ ○ ○
१ ३ + ७

सा रे ग रे ऽ सा ध प ग रे सा रे सा ध सा ध | प ध प
○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ | ○ ○ ○
१ ३ + ७ १

ग प ग रे सा |||
○ ○ ○ ○ ○ |||
३

રાગ ભૂપાલી

લક્ષણ ગીત નં. ૧ ત્રિતાલ

ભૂપ રૂપ ગંભીર શાંત રસ, મ-ની વરજીત ઓડવ સજ
ગાવત—અંત્રાં રચિર તૃતીય સુર સોહત વાદી, પ-ગ સંગત
ધૈવત સંવાદી ગેય પ્રથમ નિસ

ધસા ધપગરે સાધં ॥ ૧ ॥

સા ગ રે સા ધં સા રે | ગ રે ગ ધ પ ગ રે ગ ગ પ ધ સા
○ ○ ○ — ○ ○ ○ | — ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○
ભૂ • પ રૂ પ ગં • ભી ર શાં • ત ર સ મ ની વ ર જી
+ ૭ ૧ ૩ + ૭

સા પ | ધ સા ધ પ ગ રે સા ધં || ગ ગ ગ ગ પ પ સા ધ
○ — | ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ || ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○
ત ઓ | ડ વ સ જ ગા • વ ત || ર ચિ ર તૃ તી ય સુ ર
૧ ૩ + ૭

સા સા સા સા રે સા ધ ધ ધ સા સા રે | સા રે ગ રે સા ધ
— ○ ○ ○ ○ — ○ ○ — ○ ○ — | ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○
સો હ ત વા • દી પ ગ સં ગ ત ધૈ | વ ત સં • વા •
૧ ૩ + ૭ ૧ ૩

પ ગ ગ ગ પ પ ધ પ | ધ સા ધ પ ગ રે સા ધં |||
— — ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ | ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ |||
દી ગે ય પ્ર થ મ નિ સ | ધ સા ધ પ ગ રે સા ધં |||
+ ૭ ૧ ૩

રાગ ભૂપાલી

ગીત નં. ૨ ત્રિતાલ

મંગલ મય જય વાણી ગજનન, વિચરહુ નિત ભક્તન
હૃદ કાનન.—અંત્રાં વીણા ધારિની ગાવત રાગિની ભૂપાલી
રસ શાંત વાહિની, કરહુ સુલભ સંગીત કલા ખની. ॥૧॥

પ ધ સા ધ પ ગ રે સા રે | ગ ગ રે ગ પ ધ ધ ગ ગ ગ ગ
○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ | — ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○
મં • • ગ લ મ ય જ ય | વાણી ગ જ • ન ન વિ ચ ર હુ
+ ૭ ૧ ૩ +

પ પ ધ પ | ધ સા ધ પ ગ રે સા સા || ગ ગ પ સા ધ |
○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ || — — — ○ ○
નિ ત ભ • | કા ન હૃ દ કા • ન ન || વીણા ધારિ ની |
૭ ૧ ૩ + ૭

સા સા સા સા રે સા સા ધ ધ સા રે રે | સા રે ગ રે સા ધ
— ○ ○ ○ ○ ○ ○ — — — ○ ○ ○ ○ ○ ○
ગા વ ત રા • ગિ ની ભૂ પા લી ર સ | શાં • ત વા • હિ
૧ ૩ + ૭ ૧ ૩

પ ગ ગ ગ ગ પ પ ધ પ | ધ સા ધ પ ગ રે સા સા |||
— ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ |||
ની ક ર હુ સુ લ ભ સં • | ગી • ત ક લા • ખ ની |||
+ ૭ ૧ ૩

રાગ ભૂપાલી

ગીત નં. ૩ ત્રિતાલ

સુરા સુર ભજત મુનિવર શંકર, સમહરશી પ્રભુ હર
ગિરિનાવર—અંત્રાં જટાન્નૂટ શિર ગંગ ખિરાજે, કર ત્રિશૂલ
અહિ ભૂષણુ સાજે, ઉગ્ર વેષ અત હૃદય દયા ધર ॥૧॥

						સા સા							પ						
પ	ગ	પ	ગ	રે	સા	રે	ધં	ધં	સા	રે	ગ	પ	ગ	રે	ગ	ગ	પ	ધ	સા
○	—	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	—
સુ	રા	સુ	ર	ભ	જ	ત	મુ	ન	વ	ર	શં	ક	ર	સ	મ	હ	ર	શી	
+			૭				૧				૩				+			૭	

ધ	પ	ધ	સા	ધ	પ	ગ	રે	સા	રે	ગ	ગ	પ	પ	ધ	ધ	સા	સા
○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	—	—	○	○	○	—	○
પ્ર	ભુ	હ	ર	ગિ	રિ	ન્ન	વ	ર	જ	ટા	ન્નૂ	ટ	શિ	ર	ગં	ગ	
		૧				૩			+		૭				૧		

સા	સા	રે	સા	ધ	ધ	ધ	સા	સા	રે	રે	સા	રે	ગ	રે	સા	ધ	પ
○	○	○	—	○	○	○	—	○	○	○	○	○	○	○	○	○	—
ખિ	રા	જે	ક	ર	ત્રિ	શુ	લ	અ	હિ	ભૂ	પ	ન	સા	જે			
		૩		+		૭				૧			૩				

ગ	ગ	પ	પ	ધ	પ	ધ	સા	ધ	પ	ગ	રે	સા	રે
—	○	—	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
ઉ	ગ્ર	વે	શ	અ	તિ	હૃ	દ	ય	દ	યા	ધ	ર	
+		૭				૧				૩			

રાગ ભૂપાલી

ગીત નં. ૪ એકતાલ

જય મહિષાસુર મર્દિની, જય કરવીર નિવાસિની, જગ-
દંબા જગજનની, શરણાંગત જન તારીણી.—અત્રે૦
સંહારી દાનવ ગણુ, અભય કરતી સુર મુનીજન, મહિમા
તુજ ગાયે સુજન, વિબુધ વંદ તૂં ભવાની ॥૧॥

ધ સા ધ પ ગ રે ગ પ ગ રે સા સા | સા ધં સા રે ગ ગ પ
○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ | ○ ○ ○ ○ - ○ ○
જ ય મ હિ ષા • સુ ર મ ર દિ ની | જ ય ક ર વી ર નિ
૧ + ૩ ૫ ૬ ૧ + ૩ +

ગ પ ગ રે | ગ ગ ગ પ ધ સા ધ સા સા સા | ધ સા રે ગ રે
○ ○ ○ ○ | ○ ○ - ○ ○ ○ - ○ ○ ○ | ○ ○ ○ ○ ○
વા • સિ ની | જ ગ દં બા • જ ગ જ જ ન ની | શ ર ણાં • ગ
૫ ૬ ૧ + ૩ + ૫ ૬ ૧ + ૩

સા ધ સા ધ સા રે સા ધ પ ગ પ || ગ ગ પ ધ સા ધ સા
○ ○ ○ - - ○ ○ ○ ○ ○ | - - ○ ○ ○
ત જ ન તા • • • રી • ણી • | સં હારી • દા • ન
+ ૫ ૬ ૧ + ૩ + ૫

સા સા સા | ધ સા ધ સા રે રે સા રે સા ધ પ પ | સા ગ
○ ○ ○ | ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ | ○
વ ગ ણુ | અ ભ ય ક ર તી સુ ર મુ નિ જ ન | મ હિ
૬ ૧ + ૩ + ૫ ૬ ૧

રે ગ રે સા ધ રે સા ધ પ પ | ગ પ ધ સા સા ધ સા રે સા
 • મા તુ જ ગા • યે સુ જ ન | વિ બુ ધ વં ઘ ટુ • • •
 + ૩ + ૫ ૬ ૧ + ૩ +

ધ પ ગ રે સા રે ||
 જ • વા • • ની ||
 ૫ ૬

રાગ ભીમપલાસી

આ રાગમાં ગંધાર અને નિષાદ ક્રોમલ આવે છે. આરોહમાં રિષભ અને ધૈવત વર્જ છે, એટલે આ રાગનો જતી ઔડવ સંપૂર્ણ બને છે, આ રાગની પ્રકૃતી શાંત છે. મધ્યમવાદી અને ષડ્જ સંવાદી મનાય છે. આ રાગમાં ધનાશ્રી (ભીમપલાસી અંગની) અને ધાની રાગના મીશ્રણ ન થાય તે માટે ખુબ સાવચેતી રાખવી પડે છે. રાગનો ઉઠાવ “ નીંસામ, ગ્મગ્મ, ગ્મ, નીંસામગ્મેસા ” આ પ્રમાણે થાય છે. પંચમનું પ્રમાણ ઘટાડીને મધ્યમનું પ્રમાણ વધારવાથી આ રાગનું ખરૂં રુપ દેખાય છે. પંચમનું પ્રમાણ વધી જવાથી ધનાશ્રી થઈ જાય છે. ગંધાર, નિષાદની સંગતી દેખાડવાથી ધાની રાગ થાય છે. આ રાગ બપોરે ગવાય છે.

આરોહ અવરોહ

નીં સા ગ્ મ પ ની સા સા ની ધ પ મ ગ્ રે સા.

રાગ-વિસ્તાર

સા સા
 ૧ નીં, નીં, પં નીં સા ।

सा सा

२ नींसांम, ग् सांमग्रेसा, नींनींसा ।

३ नींसांम, ग्मग्न, पग्न, नींसांमग्रेसा ।

४ नींसांमपनीधप, धमपग्न, सांमप, ग्मग्रेसा, ग्मपनी,
पनीधप, धमपग्न, ग्मपनीधप, धपमग्न, ग्मपपग्नग्रेसा

सा सा

नींनींपनींसा ।

५ गु म प नीसा, नी, नी, पनीसा, पनीसांमग्रेसा, रेसांनी,

सांनीधप, पधमपग्न, मग्नपनीपसांनीधप, ग्मपग्न
ग्रेसा ।

सरगम-त्रिताल

नी ध प ध म प ग् म | प ग् म ग् रे सा रे नीं सा ग् ऽ म
 ० ० ० ० ० ० ० ० | ० ० ० ० ० — ० ० ० ० ०
 + ७ १ ३ + ७

प नी | सा नी ध म प ग् ऽ म || प प ग् म प ग् म | प नी
 ० ० | ० ० ० ० ० ० ० || ० ० ० ० ० ० ० | ० —
 १ ३ + ७ १

प नी रे सा नी सा म ग् रे नी रे | सा नी ऽ प म प ग् म
 ० ० ० — ० ० ० ० ० | ० ० ० ० ० ० ०
 ३ + ७ १ ३

રાગ ભીમપલાસી

લક્ષણ ગીત નં. ૫ ત્રિતાલ

રાગિની વર ભીમપલાસી, સોહ મૃદુ ગ-ની ચઢત ન
રિ-ધ સુર, અંશ મધ્યમ આદિસુર અનુચર—અંત્રાં તૃતીય
પ્રહર દિન સમય સુહાવન, મધુર શાંત રસકે સરજાવન,
મન લાવત સંગત પ ગ મ ગ રે સા, નીં સા મ ગ મ સુર
જીવન વરસી ॥૧॥

ની ડ પ પ ની સા રે ની સા ની ધ મ પ ગ સા ગ મ | પ ડ
રા • ગી ની • • • વ ર ભી • મ પ લા • સી • | સો •
૧ ૩ + ૭ ૧

મ ગ મ ગ રે નીં નીં સા મ ગ રે નીં સા | મ ડ ગ પ પ મ
હ મૃ દુ ગ નીં ચ ઢ ત ન રિ ધ સુ ર | અં • શ મ ધ્ય મ
૩ + ૭ ૧ ૩

ની પ ની સા રે સા ની ધ મ પ || પ પ પ પ મ પ ગ મ પ
આ દિ સુ • ર • અ નુ ચ ર || તૃ તી ય પ્ર હ ર દિ ન સ
+ ૭ ૧ ૩ +

ની પ ની સા સા સા | ની ની ની સા સા સા સા પ ની સા
મ ય સુ હા વ ન | મ ધુ ર શાં ત ર સ કે • •
૭ ૧ ૩ +

રે સા રે ની ધ મ પ | ની ની ધ પ મ પ ગ સા ગ મ પ ગ
 ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ | ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 • સ ર જા • વ ન | મ ન જા • વ ત સં • મ ત પ ગ
 ૭ ૧ ૩ +

મ ગ રે સા | ની સા મ ગ મ પ ની પ ની સા રે સા રે
 ૦ ૦ ૦ ૦ | ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 મ ગ રે સા | ની સા મ ગ મ સુ ર જા • • • વ ન
 ૭ ૧ ૩ + ૭

ની ધ મ પ |||
 ૦ ૦ ૦ ૦
 વ ર સી •

રાગ ભીમપલાસી

ગીત નં. ૬ એકતાલ

શામ સુંદર સખી મનહર, દેખ દેખ જમુના તીર ખેલત
સંગ ગોપ નગર—અંત્રાં નંદ રાની જશોદા વિધિ ભાગનકી
મૂર્તી સરજી, જોગી જન ધ્યાન વરજી, હોત મગન
ગોપન ઘર ॥૧॥

ની ધ મ પ ગ મ પ ગ મ ગ રે સા | મ ગ પ મ પ ની પ ની
 ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ | — ૦ — ૦ ૦ ૦ ૦
 શા • મ સું દ ર સ ખી મ ન હ ર | દે ખ દે ખ જ મુ ના તી
 ૧ + ૩ + ૫ ૬ ૧ + ૩ + ૫

સા સા | પ ની સા રે સા રે ની સા ની ધ પ મ ધ પ ગ મ |||
 ૦ ૦ | ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 • ર | ખે • • • લ ત સં ગ ગો • પ • ન • ગ ર |||
 ૬ ૧ + ૩ ૫ ૬

પ પ ગૂ મ મ પ ની પ ની સા રે સા ની સા | ની ની ની સા
 — ૦
 નં દ રા • ની જ સો દા • • • વિ • ધિ | ભા ગ ન કી
 ૧ + ૩ + ૫ ૬ ૧ + ૩

પ ની સા રે ની ધ મ પ | પ ની સા ગૂ રે સા ની સા ની ધ
 ૦
 મૂ • • • તિ સ ર જી | ભો • ગી • જ ન ધ્યા • ન વ
 + ૫ ૬ ૧ + ૩ + ૫

મ પ | ની પ ની સા સા પ ની સા ની ધ પ ગૂ મ |||
 ૦
 ર જી | હો ત મ ગ ન ગો • • • પ ન ધ ર |||
 ૬ ૧ + ૩ + ૫ ૬

રાગ ભીમપલાસી

ગીત નં. ૭ ત્રિતાલ

ખેલો ખેલો નંદલાલ હમસન, હોરી રંગીલી ધ્રિજ
 લવનન કી રસીલી સખી સખ, આઈ દેખન—અંત્રા
 ખૈંચ ખૈંચ રંગ છાંડત સખ પર, રંગ રંગી સખી રૂપકી આગર,
 અત માનીની રાધા નટ નાગર ॥૧॥

ની ધ પ ધ મ પ સા | ની સા ની ધ પ મ પ ગૂ મ પ ગૂ મ
 — ૦
 ખે લો • ખે લો નં દ | લા • • લા • હ મ સ ન હો રી રં
 + ૭ ૧ ૩ +

ગૂ રે સા | નીં નીં સા મ ગૂ રે સા મ ગૂ પ મ ની પ ની સા |
 ળી • લી | ષિ જ બ વ ન ન કી ર સી લી • સ ખી સ બ |
 ૭ ૧ ૩ + ૭

પ ની સા રે સા રે ની ધ મ પ || પ પ પ મ પ ગૂ મ | પ ની પ
 આ • • • ધ • દે • ખ ન || ઐ ચ ઐ • ચ રં ગ | છાં • ડ
 ૧ ૩ + ૭ ૧

ની સા સા સા સા ની ની સા સા સા સા | પ ની સા રે સા
 ત સ બ પ ર રં ગ રં ગી સ ખી | રે • • • પ
 ૩ + ૭ ૧

રે ની સા ની ધ પ ની ની ધ પ મ પ ગૂ મ ગૂ મ | પ ની પ
 કી આ • • ગ ર અ ત મા • ની ની રા • • • | ધા • •
 ૩ + ૭ ૧

ની સા રે ની ધ મ પ ||
 • ન ટ ના • ગ ર ||
 ૩

રાગ ભીમપલાસી

ગીત નં. ૮ એકતાલ

કુંજ વને હરિ આવ્યા, ચર અચરે મન ભાવ્યા—અંત્રોં
 પૂર્ણ ચંદ્ર નભે વિકસે, કુમુદ વૃંદ જલે વિકસે, રમ્ય પુષ્પ
 સોદ્યાં. ॥૧॥

સા ગ મ પ ગ મ ગ રે સા ગ રે સા નીં સા | પ ની પ ની
 ડું • જ વ ને • હ રિ આ • • • વ્યા • | ચ ર અ ચ
 ૧ + ૩ + ૫ ૬ ૧ +

સા રે સા ની ધ પ મ પ || પ મ પ ગ મ પ ની સા રે સા | પ ની
 — ડ ડ ડ ડ — ડ ડ ડ ડ — ડ ડ ડ ડ — | ડ ડ
 રે મ ન જા • વ્યા • • || પૂ • શું ચં દ્ર ન ભે વિ લ સે | કુ મુ
 ૩ + ૫ ૬ ૧ + ૩ + ૫ ૬ ૧

સા ગ રે સા ની સા ની ધ પ | ધ મ પ ગ મ ગ મ પ ||
 ડ ડ ડ ડ ડ ડ — | — ડ — ડ — ડ ડ — ||
 દ વં • દ જ ભે વિ ક સે | ર મ્ય પુ ણ્ય સો • જાં • ||
 + ૩ + ૫ ૬ ૧ + ૩ + ૫ ૬

રાગ ખમાજ

આ રાગમાં બે નિષાદ આવે છે. ઘણું કરીને આરોહમાં શુદ્ધ અને અવરોહમાં કામળ નિષાદ આવે છે. આરોહ વખતે પૂર્વાંગમાં રિષભ સ્વર ત્યજ દેવાય છે. આ રાગમાં વાદી સ્વર ગંધાર અને સંવાદી નિષાદ છે. સંવાદી વૈવત રાખવાથી પણ કોઈ જાતની હાની નથી. સહવાર શિવાયના કોઈ પણ વખતે આ રાગને ગાવાનો રિવાજ છે. આ રાગમાં શ્રંગારસ બહુ જ શોભે છે. સા, નીધમપધમગ, પકડ છે.

આરોહ અવરોહ

સા, ગમપધ ની સા સાનીધ મપધમગ, પમગરેસા

राग विस्तार

१ सा, गमप, धपमग, रेसा,

२ गमपध, गमग, पमगरेसा

३ सा, गमपधनीसा, धसान्नीध, मपधमग, पमगरेसा

४ गमपधनी, सा, पनीसारे धसान्नीध, गमनीधनी, पध,
मपधमगपम गरेगसा ।

५ गमपधनी, सा, सामगरेग नीसा, धसान्नीध, गमनीधप,
मपधगपमग, पमगरेसा

सरगम-त्रिताल

ग ग सा ग ऽ म प ध | नी ध म प ध म ग म नी ध प ध
○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ | ○ - ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○
+ ७ १ ३ + ७

नी सा रे | सा नी ध प म ग रे सा || ग म ऽ नी ध नी
○ ○ ○ | ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ || ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○
१ ३ ४ + ७

प ध | नी सा रे सा नी ध सा ग म ग रे नी सा | प नी ध
○ ○ | ○ - ○ ○ ○ - ○ ○ ○ - ○ ○ ○ | ○ ○ ○
१ ३ + ७ १

प म ग रे सा |||
○ ○ ○ ○ ○ |||
३

પ ની સા રે ધ સા ની ધ સા મ ગ મ રે ગ ની સા | પ ધ
 ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 ખ દ મ ન ભા • વ ત ચા • લ ચ લ ત ચં • ચ લ
 ૧ ૩ + ૭ ૧

સા ની રે સા ની ધ પ મ ગ ||
 ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 એ . . . ભી . . ર ન ||
 ૩

રાગ ખમાજ

ગીત નં. ૧૦ ત્રિતાલ

ખાંસરી સુનાદે મધુર તોરી, જિનતી કરત હમ સખ
 નર નારી—અંત્રાં ભૂલી ભૂલી સખ મુધ તનમનકી, મગન
 હોત સુની ધુન મુરલીકી, ચૈન નાહી નિસ નીંદ સકલ
 જન છોરી ॥૧॥

ગ મ પ સા | ની ધ મ પ ની ધ પ મ પ ધ પ મ ગ રે સા ગ
 ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 ખાં • સ રી | સુ ના દે • મ ધુ ર તો • • • રી • • • જિ
 ૭ ૧ ૩ + ૭

પ મ ગ | મ ની ધ પ સા ની રે સા ની ધ મ પ ધ પ મ ગ
 ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 ન તી ક | ર ત હ મ સ • ખ • ન ર ના • • • રી •
 ૧ ૩ +

રે સા || ગ મ ની ધ ની પ ધ | ની ની સા ની સા ની સા ની
 . . || ભૂ લી ભૂ . લી સ બ | સુ ધ ત ન મ ન કી મ
 + ૭ ૧ ૩ +

ની ની સા સા ની સા | પ ની સા રે ધ સા ની ધ સા મ ગ
 ગ ન હો ત સુ ની | ધુ ન મુ ર લી . કી . ચૈ . ન
 ૭ ૧ ૩ +

રે ની સા પ ધ | સા ની રે સા ની ધ પ ધ મ ગ ગ મ પ ધ
 ના . લી નિ સ | ની . . . દ સ ક લ જ ન હો . . .
 ૭ ૧ ૩ +

મ ગ રે સા ||
 રી . . . ||

રાગ ખમાજ

ગીત નં. ૧૧ ત્રિતાલ

ભરન જાત જલ હુ પનિહારી, મગ રોકત ઠાડો કુંવર
 કન્હૈયા, માનત નાહી મટુકીયા મોરી ફેરી—અંત્રાં લાગત
 ડર મોહે સાસ નનંદકો બિન જલ ભર ધર કૈસે જાઉરી ॥૧॥

પ સા ની સા ની રે સા ડ ની ધ પ | ગ મ પ ધ ગ પ મ ગ
 ભ ર ન જ . ત . . જ લ . | હું . પ ની હા . રી .
 + ૭ ૧ ૩

ગ મ ગ મ રે ગ ની સા | ગ મ પ ધ ગ પ મ ગ ગ મ પ વ
 ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ | ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○
 મ ગ રો • ક ત ઠા ડો | કું વ ર ક ન્દૈ • યા • મા ન ત ના
 + ૭ ૧ ૩ + ૭

ધ પ ધ ની રે સા ડ | ની ધ પ ગ મ પ ધ સા ની ધ પ ગ મ ||
 ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ | ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ||
 • • ઢી મ ડુ • • | કી યા • મોરી ફે • • રી • • • ||
 ૧ ૩

ગ મ ધ ની સા ની સા સા | સા ની સા રે સા ની સા ની ધ
 ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ | ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○
 લા • ગ ત ડ ર મો હે | સા • સ ન નં • દ કે •
 + ૭ ૧ ૩

પ ધ સા રે મ ગ રે ની સા | પ ની સા રે સા રે ની ધ પ ધ
 ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ | ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○
 ખિ ન જ લ જ ર • ધ ર | કૈ • • • સે • જા • • ઉ
 + ૭ ૧ ૩

પ મ ગ મ ||
 રી • • • ||

રાગ ખમાજ

ગીત નં. ૧૨ ત્રિતાલ

અતી મધુર મધુર તુજ મૂર્તી શામ, એ વસે હૃદય મુજ
 કમળે ભ્રમર સમ, સુજે ન મુજ ગૃહ કામ ધામ—અંત્રોં
 કુંજ વિહારી એ ગિરિધારી, નહિ સમાન શત ફેટી કામ ॥૧॥

પ સા ની ધ પ મ ગ સા ગ મ | પ ધ ગ મ રે ગ ડ મ પ ગ
 ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ | — ૦ — ૦ — ૦ — ૦ ૦ ૦
 અતી મ ધુ ર મ ધુ ર તુ જ | મૂર્તી શામ એ . . વ સે .
 + ૭ ૧ ૩ +

મ રે ગ ની સા | ગ મ પ ધ ગ પ મ ગ ગ મ પ પ ધ સા રે ગ |
 ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ | ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 હ દ ય મુ જ | ક મ જો બ્ર મ ર સ મ સુ જો . ન મુ જ ગૃ હ
 ૭ ૧ ૩ + ૭

સા ની સા ની ધ પ મ ગ મ || ગ મ ધ ની સા ની સા |
 ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 કા . . મ ધા . . . મ || કું . જ વિ હા . રી
 ૧ ૩ + ૭

સા ની સા રે સા ની સા ની ધ સા ગ મ ગ રે ગ ની સા |
 ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 એ . ગિ રિ ધા . . રી . ન હિ સ મા . ન શ ત
 ૧ ૩ + ૭

પ ની સા રે સા ની ધ પ મ ગ મ ||
 ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 કા . . . ટી કા . . . મ . ||
 ૧ ૩

રાગ દેશ

આ રાગમાં બે નિષાદ આવે છે. આરોહમાં શુદ્ધ અને અવરોહમાં ક્રામલ, ધણું કરીને આરોહમાં ગંધાર અને ધૈવત વર્ણ છે. પશ્ચ ગંધારનો નિયમ અરાબર પળાતો નથી. જેમકે સા રે ગ મ ગ રે, આ રાગની પકડ રેમપધમગરે આવી જાતની છે. મગરે આ સ્વરોને મોડ સાથે લેવાથી રાગ સ્પષ્ટ થાય છે. આ રાગમાં વાદી સ્વર પંચમ અને સંવાદી સ્વર રિષભ છે. ધણું કરીને બપોરે અને રાત્રે આ રાગને ગાવાનો રિવાજ છે. કૃષ્ણ શ્રંગારરસ આ રાગમાં દેખાય છે.

આરોહ અવરોહ

નીસારેમપનીસા સાનીધપધમગરે, પમગરેગનીસા

રાગ-વિસ્તાર

- ૧ નીસારેમ, ગરે, ગનીસા
- ૨ નીસારેમપ, પધ, મગરે, ગનીસા
- ૩ રેમપનીધપ, પધમગરે, પમગરે ગનીસા
- ૪ રેમપનીસા, નીરેસારેનીધપ, પધમપધમગરે, રે મપધમગરે ગનીસા
- ૫ મપનીસારે, ગનીસા, નીરેસારે નીધપ, રેમપનીધપ, ધમપ ધમગરે, પમગરે ગનીસા

સરગમ-એકતાલ

રે રે મ પ ધ મ ગ રે નીં ડ સા | પ રે રે મ પ ની ધ મ પ |
 - ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ | - - ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ - ૦ |
 ૧ + ૩ + ૫ ૬ ૧ + ૩ + ૫ ૬

ની સા રે ની ડ ધ પ ધ મ ગ રે સા || રે રે મ રે મ પ ની
 ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ || - ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 ૧ + ૩ + ૫ ૬ ૧ + ૩ +

સા ની સા | ની સા રે મ ગ રે ની સા રે ની ધ પ | પ રે સા
 ૦ ૦ — ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ | ૦ ૦ ૦
 ૫ ૬ ૧ + ૩ + ૫ ૬ ૧ +

રે ની ધ પ ધ મ ગ રે સા ||
 ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ||
 ૩ + ૫ ૬

રાગ દેશ

લક્ષણ ગીત નં. ૧૩ ત્રિતાલ

શુની ગાવત રાગિની દેસકો, અતી મધુર મધુર દોઉ
 નિષાદ લઈ—અંત્રાં પ-રિ વાદી સંવાદી સોહત, અઢત
 અલપ ગ-ધ સબ કોઉ સમ્મત, રૈન દિના જેહી ગાવત જન ॥

મ પ પ ની સા રે ની ધ પ ધ મ મ | ગ રે ગ સા નીં સા રે
 ૦ ૦ — ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ | ૦ — ૦ — ૦ ૦ ૦
 શુ ની ગા . . . વ ત રા . ગિ ની | દે . સ કો અ તી મ
 + ૭ ૧ ૩ +

ગ સા રે મ મ પ પ | ની સા ની સા રે સા ની ધ || મ મ મ
 ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ | ○ ○ () () () ○ ○ || ○ ○ —
 ધુ ર મ ધુ ર દો ઉં | નિ પા . . દ . લ ધ || પ રિ વા
 ૭ ૧ ૪ +

પ ની | સા સા રે ની સા સા ની ની ની સા સા ની સા |
 — — — ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ — ○ ○ ○ |
 દિ સં | વા દી સો . હ ત ચ ઢ ત અ દ્વ ગ ધ |
 ૭ ૧ ૩ + ૭

ની સા રે સા ની ધ મ પ રે મ રે મ પ ધ મ પ | પ ની સા રે
 ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ | () () ()
 સ ય કો ઉ સ . ભત રૈ . ન દિ ના . જો હિ ગા . . .
 ૧ ૩ + ૭ ૧

સા રે ની ધ |||
 ○ ○ ○ ○ |||
 વ ત જ ન |||
 ૩

રાગ દેશ

ગીત નં. ૧૪ ત્રિતાલ

કાન્હ મધુર બન બન્સી બજાવત, નાચત ખેલત સંગ
 ગઈ ગોપન—અંત્રાં નાદ મધુર ચહું ઔર નિનાદત, જલ
 ચલ નલ ચર સુન સુખ પાવત, બિસરત નિજ નિજ નિહુન
 સુભાઉ ॥૧॥

રે ગ સા રે મ મ પ પ | ની સા રે ની ની ધ પ પ ની સા રે
 ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ — ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○
 કા • ન્હ મ ધુ ર બ ન | બ ન્સી બ બ • વ ત ના • ચ ત
 + ૭ ૧ ૩ +

ની ધ પ | પ ધ પ મ મ ગ રે ગ સા || મ મ મ પ પ ની ની |
 — ○ ○ ○ ○ — ○ ○ ○ ○ ○ ○ — ○ ○ ○ ○ ○ ○
 ખે લ ત | સંગ ગ • ઈ • ગો પ ન || નાદ મ ધુ ર ચ હું |
 ૭ ૧ ૩ + ૭

સા સા સા રે ની સા સા ની સા રે મ ગ રે ની સા | ની સા
 — ○
 ઓ ર નિ ના • દ ત જ લ થ લ ન જ ચ ર | સુ ન
 ૧ ૩ + ૭ ૧

રે સા ની ની ધ પ પ રે સા રે ની રે સા ની ધ | પ ધ મ મ
 ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ — ○ ○ ○ ○ ○ ○
 સુ બ પા • વ ત ખિ સ ર ત નિ જ • નિ જ | નિ હુ ર સુ
 ૩ + ૭ ૧

ગ રે ગ ની સા |||
 — ○ ○ ○ |||
 બા • • ઊ •
 ૩

રાગ દેશ

ગીત નં. ૧૫ ત્રિતાલ

બન બન આઈ સખી સુંદરી, ખિજ ભૂમીકી નારી રસીલી,
 ચેરી મુરલીકી ધૂન સુનત લઈ બાવરી—અંત્રાં ગ્વાલબાલ
 સંગ ખેલ કન્હૈયા, સંગ ગૈયા રંગ રંગકી લૈયા, કર વિશ્રામ
 કહ'બકી છૈયા સાંવરી ॥૧॥

રે મ પ ની | સા ની સા રે ની ધ પ પ ધ પ ધ મ ગ રે ગ સા
 ૦ ૦ ૦ ૦ | — ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 બ ન બ ન | આ . . . ઈ . . સ . ખી . . સું દ રી
 ૭ ૧ ૩ +

રે મ પ ની | સા ની સા રે ની ધ પ ધ પ રે પ પ મ મ પ ધ |
 ૦ ૦ ૦ ૦ | — ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 બ ન બ ન | આ . . . ઈ . . સ ખી ધિ જ ભૂ . મી . .
 ૭ ૧ ૩ + ૭

મ ડ ગ | રે રે પ મ ગ રે ગ ની સા , રે મ રે મ પ ધ મ પ |
 ૦ ૦ ૦ | ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 કી . | . ના . રી ર સી . લી . . યે . રી મુ ર લી કી .
 ૧ ૩ + ૭

ની સા રે ની ધ પ પ ધ પ ધ મ ગ રે ગ સા || મ મ પ પ ની
 — ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ || — ૦ — ૦ ૦
 ધૂ ન સુ ન ત . . લ . ઈ ખા . . વ રી || ગ્વાલ ખાલ સં
 ૧

ની | સા સા સા રે ની સા ની સા રે મ ગ રે ની સા | પ ની
 ૦ | — ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ | — ૦ ૦
 ગ | ખે લ ક ન્દે . યા સં ગ ગૈ . યા . રં ગ | રં .
 ૧ ૩ + ૭ ૧

સા રે સા રે ની ધ પ પ રે રે રે રે ગ | ની સા રે ની ધ પ પ
 — ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ | — ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 . . ગ કી લૈ . યા ક ર વિ શ્રા મ ક | દં બ કી છૈ . . યા
 ૩ + ૭ ૧ ૩

ધ પ ધ મ ગ રે ગ સા |||
 . . . સા . . વ રી |||
 +

રાગ દેશ

ગીત નં. ૧૬ દાદરા

વાયે હરિ મધુરી વેણુ, ચારે નિજ ધેનુ, શામ મૂર્તી
 જોધને, કુંઠિત ગતી ભાનુ વને—અંત્રાં પીત વસન કર
 ભૂષણ, નીલ કાન્તી હાસ્ય વદન, હરે ચિત્ત યોગી જન,
 શુંજ કીર્તી ગાઉં જને ॥૧॥

પ ની સા રે સા રે ની ધ | પ ધ પ મ ગ મ | રે ગ રે સા
 વા . . . યે . હ રિ | મ ધુ રી વે . ણુ | ચા . રે .
 ૧ + ૧ + ૧ +

નોં સા | રે મ ગ રે ડ | રે રે મ મ | પ ની ધ પ ધ પ ડ |
 નિ જ | ધે . . નુ | શા મ મૂર્તી | જો . ધ . . ને . |
 ૧ + ૧ + ૧ +

ની ની ની સા સા | પ ની સા રે ની ધ પ મ પ || મ મ પ
 કું ઠિ ત ગ તી | ભા . . . નુ વ ને . . || પી ત વ
 ૧ + ૧ + ૧ +

ની ની | સા સા ની સા સા સા | ની ની સા સા | ની સા
 સ ન | ક ર ભૂ . ષ ભુ | ની લ કા ન્તી | હા .
 ૧ + ૧ + ૧

રે ની ધ મ પ | પ રે રે ગ | રે ગ મ ગ રે ની સા | ની ની
 . સ્થ વ દ ન | હ રે ચિ ત | યો . . ગી . જ ન | થું જ
 + ૧ + ૧ + ૧

સા સા | પ ની સા રે ની ધ મ પ ||
 કી તિ | ગા . . . ઉ . જ ને ||
 + ૧ +

રાગ સારંગ

આ સુપ્રસિદ્ધ રાગોમાં એક મુખ્ય રાગ છે. આમાં ગંધાર ધૈવત વર્જ છે. બે નિષાદનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. આરોહમાં શુદ્ધ અને અવરોહમાં ક્રામલ. મરે, પમરે આ સ્વર સંગતીથી રાગ વધારે ખુલ્લો થાય છે, આની પ્રકૃતી ગંભીર હોવાથી સામુદાયિક પ્રાર્થના, વીરરસ વગેરે શોભે છે, આ રાગમાંથી અનેક રાગ ઉત્પન્ન થયેલા છે. વાદી સ્વર રિષભ અને સંવાદી પંચમ છે. બપોરે ગવાય છે.

આરોહ અવરોહ

સા રે મ પ ની સા સા ની પ મ રે સા

રાગ વિસ્તાર

૧ સાર્નોપ, નીંસા

२ सारे, सारेमरे, सारे, नींसा

३ सारे, मरे, प, पमरे, रेपमरे, मरे, सारे, सानींसा,

४ रेमप, नीपमप, पमरे, रेपमपरे, मपनीपमरे, रेमपमरे,
नीं, सा,

५ रेमपनीसा, नीसारे, सारेसान्नीप, मपनीपमरे, रेम, रेप,
मनीपमरे, रेमपमरे, सानींसासा

६ मपनीसारे, सारेमरे रेमरे, सा, नीसारेसान्नीप, रेम, रेप,
मनीपसा, नीपमरे, रेमपनीपमरे, सा

सरगम-त्रिताल

नीं सा रे म रे प म रे सा रे । नीं सा नीं रे सा नीं सा रे
○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ | ○ ○ ○ ○ — ○ ○ ○
+ ७ १ ३ +

म रे म प म प नी । प सा नी प म रे ॥ म म म प नी प
○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ | ○ ○ ○ ○ ○ ○ || ○ ○ ○ ○ ○ ○
७ १ ३ + ७

म प । नी सा ऽ रे सा नी सा रे म रे सा ऽ नी प नी । सा
○ ○ | ○ ○ ○ ○ ○ ○ — ○ ○ ○ ○ ○ ○ | ○ ○
१ ३ + ७ १

नी ऽ प म रे ॥
○ ○ ○ ○ ○ ||
३

રાગ સારંગ

લક્ષણ ગીત નં. ૧૭ ત્રિતાલ

સારંગ રાગિની ગાવત ગુનિ, ગ-ધવરજીત સુર ઓડવ
સ્વરૂપિની, દોઉ નિષાદ રસ વીર માની ॥ અંત્રા ॥ વાદી
રિષભ સંવાદી પંચમ, સમય સુસમ્મત યા દિન મધ્યમ
સોહત સંગત પત્રીપમરેસા ॥૧॥

મ પ | સા ડ ની પ ની પ મ રે મ રે સા નીં સા નીં નીં | સા સા
○ ○ | — ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ | — ○
સા . | રં ગ રા . ગિ ની ગા . વ ત ગુ ની ગ ધ | વ ર્જ
૧ + ૭ ૧

રે નીં સા રે મ મ મ પ મ ની પ | ની સા ની સા સા ની સા
○ ○ ○ — ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ — | ○ ○ ○ — ○ ○ ○
ત સુ ર ઓડ વ સ્વરૂ . પિ ની | દો ઉ નિ ષા દ ર સ
૩ + ૭ ૧ ૩

પ ની સા રે સા ની પ | મ મ મ પ પ ની સા સા રે ની સા સા |
— ○ — ○ | — ○ ○ ○ ○ — — — ○ ○ ○ ○ |
વિ . . . ર મા ની | વા દી રિ ષ ભ સં વા દી પં . ચ મ |
+ ૭ ૧ ૩ + ૭

ની સા રે મ રે સા ની સા પ ની સા રે સા રે ની પ મ | પ રે
○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ — | — ○ ○ — ○ ○ | — ○
સ મ ય સુ સં . મ્મ ત યા . . . દી ન મ ધ્ય મ | સો હ
૧ ૩ + ૭ ૧

રે ની સા સા પ ની પ મ રે સા |||
 ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 ત સંગ ત પ ની પ મ રે સા |||
 ૩ + ૭

રાગ આરંગ
 ગીત નં. ૧૮ ત્રિતાલ

જેલે શામ સંગ હોરી ગોરી, પિચકારી તણ રંગ હાથ
 લઈ, ચલી પકરન, ગહી જાત ન સક હોરી ॥ અંત્રા ॥ સખ
 સખી મિલ પકરત નંદલાલા, લેપત મુખપર લાલ ગુલ:લા,
 ખિજલાલા કર લીલા રસ ભરી ॥૧॥

રે મ રે સા રે મ પ | સા ડ ની પ ની પ મ મ પ ની સા રે સા
 — ૦ ૦ — ૦ ૦ ૦ | — ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ — ૦ —
 જે • લ શા મ સંગ | હો • રી ગો • રી • પિચકા • • રી
 + ૭ ૧ ૩ + ૭

ની પ | મ પ મ રે મ રે નો સા મ રે પ મ ની પ ની સા | પ ની
 ૦ ૦ | ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ | ૦ ૦
 ત ણ | રં • ગહા • ચ લ ઇ ચલી પ ક ર ન ગ હી | જા •
 ૧ ૩ + ૭ ૧

સા રે સા ની પ મ રે સા || મ મ મ મ પ પ ની ની | સા સા
 — ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ || ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ | ૦ ૦
 • • ત ન સ ક હા રી || સ ખ સખી મિલ પ ક | ર ત
 ૩ + ૭ ૧

સા સા રે ની સા ની સા રે મ રે સા ની સા | પ ની સા રે સા
 ૦ ૦ ૦ ૦ — ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ | ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 નં દ લા • લા લે • પ ત મુ ખ પ ર લા • • • લા
 ૩ + ૭ ૧

રે ની સા ની પ મ પ ની સા રે સા ની પ | ની પ ની સા ની
 ૦ ૦ ૦ ૦ — ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ | ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 શ લા • • લા ખિ જ લા • • લા ક ર લી લા • • •
 ૩ + ૭ ૧

પ મ રે સા ||
 ૦ ૦ ૦ ૦ ||
 ર સ ભ રી ||
 ૩

રાગ સારંગ

ગીત નં. ૧૯ ત્રિતાલ

સુંદર વનમાલા પેહરીયા, મોર મુગટ મુરલીવાલા—
 અંત્રાં કાન લસત મકરાકૃતિ કુંડલ, લોચન ભવંય વિશાલા,
 તિલક ભાલ અધર લાલ ગાલા ॥૧॥

મ રે પ મ રે સા નીં પં નીં સા રે મ | સા રે ડ ડ પ રે રે સા
 ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ | ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 મું • • • દ ર વ ન મા • • • લા • • • પે હ રી યા
 + ૭ ૧ ૩

રે મ મ પ પ ની સા | પ ની સા રે સા રે સા ની પ ની પ મ રે
 ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ | ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 મોર મુગટ મુ ર લી • • • વા • • • લા • • •
 + ૭ ૧ ૩

સા નીં સા | મ મ મ પ પ ની ની | સા સા સા રે ની સા સા
 . . . | ડા ન લ સ ત મ ક | રા કૃ તિ કું . ડ લ
 + ૭ ૧ ૩

ની ની ની સા સા સા સા | ની સા ડ ની સા રે સા ની પ પ
 ઓ ચ ન ભ વ ય વિ | શા . . . લા . . તિ
 + ૭ ૧ ૩ +

સા ની સા સા પ ની | પ ની પ મ રે મ પ મ રે સા નીં સા ||
 લ ક લા લ અ ધ | ર લા લ . ગા . . લા . . . ||
 ૭ ૧ ૩

રાગ સારંગ

ગીત નં. ૨૦ ત્રિતાલ

નભ મંડળ છાઈ રહ્યું જલદે, ટળ્યું અસહ રવિ તેજ
 અધે—અંત્રાં શબ્દ કરતી અતિ કડકડ દામિની, થર થર
 થરરે સૌ શિશુ દામિની, વીર મને અતિ આનંદે ॥૧॥

મ પ સા ની પ મ રે સા રે | નીં સા નીં રે સા ડ મ મ મ પ
 ન ભ મં ડ ળ . છા ઇ ર | હ્યું . જ લ દે ટ ળ્યું અ સ
 + ૭ ૧ ૩

પ ની સા ની સા રે સા ની પ મ || મ મ મ પ પ ની ની |
 ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 હ ર વી તે . . જ બ ઘે . || શ ખ દ ક ર તી અ તી
 + ૭

સા સા સા સા રે ની સા સા ની ની ની ની સા સા સા |
 ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 ક ડ ક ડ દા . મિ ની થ ર થ ર થ ર રે
 ૧ ૩ + ૭

ની સા રે સા રે ની પ મ પ મ પ ની સા રે મ રે સા | ની સા
 ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 સૌ . . શિ શુ દા . મિ ની વી . ર મ ને . અ તી | આ .
 ૧ ૩ + ૭ ૧

રે સા ની પ મ ||
 ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 . નં . દે .
 ૩

રાગ કાફી

આ એક સંપૂર્ણ રાગ છે. તેમાં ગંધાર નિષાદ કોમલ છે. કાફી રાગના બે ત્રણ પ્રકાર છે. બીજા પ્રકારમાં બે નિષાદ આવે છે. ત્રીજા પ્રકારમાં બે ગંધાર બે નિષાદ આવે છે. આ પ્રાચીન રાગ છે. આ રાગની પ્રકૃતિ ગંભીર ન હોવાથી આમાં ખ્યાલ ધૂપદ ગાવાનો રિવાજ નથી, પણ ન્હાના ન્હાના ગાયનો અથવા હોરી વધારે ગવાય છે. વાદી પંચમ અને સંવાદી રિષભ છે. આ રાગમાં કરુણશૃંગાર રસ છે. રેગૂમપમપ, આ સ્વરોથી રાગની કલ્પના આવી જાય છે. આ રાગના સ્વરોમાં થોડા થોડા ફેરફાર કરીને ગુણીજનોએ અનેક પ્રકાર હિત્પત્ર કર્યા છે. સહવાર શિવાયના કોષપણુ સમયે આ રાગ ગવાય છે.

આરે।હ અવરે।હ

સારેગ્મપધનીસા સાનીધપમગ્રેસા

રાગ વિસ્તાર

- ૧ સારેગ્, મપ, મપમગ્રેગ્રેસા
- ૨ રેગ્મપમપ, મપધપગ્રે, રેગ્મગ્રેસા
- ૩ રેગ્મપધની, ધપમગ્રે, પમધપમપમગ્રે, પમગ્રે, મગ્રેસા
નીધનીસા
- ૪ રેગ્મપધની, ધપધસા, સાનીધપમગ્રે, રેપમપગ્રે, રેગ્પમ
ગ્રે, રેગ્મગ્રેસા
- ૫ રેગ્મપધનીધપ ધનીસા નીધસા, પધસારેગ્રે, ગ્રેસા, નીધ-
સા, નીસાનીધપ મપધનીધપમગ્રે, રેગ્મપ, મગ્રેમગ્રેસા

સરગમ-એકતાલ

સા રે ગૂ સા રે ગૂ મ પ પ | ની ધ પ સા ની ધ પ ધ પ મ ગૂ
○ ○ ○ — ○ — ○ — ○ | ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○
૧ + ૩ + ૫ ૬ ૧ + ૩ + ૫ ૬

રે | મ ની ધ ની પ ધ મ પ મ ગૂ રે સા || પ ધ ની ધ પ મ પ
○ | ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ || ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○
૧ + ૩ + ૫ ૬ ૧ + ૩ +

ધ ની સા સા | ધ ની સા રે ગ રે સા ની ધ પ | સા ની ધ
 ૦ ૦ ૦ ૦ — ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ — ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 ૫ ૬ ૧ + ૩ + ૫ ૬ ૧ +

ધ પ ધ પ મ ગ રે સા |||
 ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ — |||
 ૩ + ૫ ૬

રાગ કાફી

લક્ષણ ગીત નં. ૨૧ ત્રિતાલ

ગાવત કાફી સુરાગિની જન, મૃદુલ ગ-ની સુર જાતી
 પૂરન—અત્રાં પ-રી વાદી સંવાદી સુંદર, અતહી સુહાવની
 લાગત નિસદ્દિન ॥૧॥

સા રે રે ગ મ મ | પ ડ મ પ ધ ની ધ પ ધ સા સા રે ની ધ
 — ૦ ૦ — ૦ ૦ — ૦ ૦ — ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 ગા વ ત કા ફી સુ રા ગિની . . જન મૃ દુ લ ગ ની .
 + ૭ ૧ ૩ + ૭

મ પ | પ ધ ની ધ પ મ ગ રે સા || પ રે રે મ ગ રે | સા સા
 ૦ ૦ | — ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ || ૦ — — ૦ ૦ ૦ | — ૦
 સુ ર જા . . તી . પ . ર ન || પ રી વા દી સં . | વા દી
 ૧ ૩ + ૭ ૧

રે ની ધ મ પ ધ સા સા રે ની ધ મ પ | પ ધ ની ધ પ મ
 ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 . સું . દ ર અ ત હી સુ હા . વ ની લા . . ગ ત નિ
 ૩ + ૭ ૧ ૩

ગ રે સા |||
સ દિ ન |||

રાગ કાશી [બે ગંધાર બે નિષાદ પ્રકાર]

ગીત નં. ૨૨ ત્રિતાલ

આઈ ઋતુ પુલવનકી, સુંદર ધુન કોઠિલકી, ફૂલી ફૂલી
પુલવારી પાલવ નવ સોહનકી—અંત્રાં મંદ મંદ બહુત પવન,
અત સુગંધ સકલ ભુવન, પ્રભુદિત મન હોત જગત ઋત
અસંત ભવનકી ॥૧॥

પ મ ધ પ ગ રે સા રે ગ ગ મ મ પ | ગ ગ મ ગ મ મ ધ પ
આ . . . ધ . ઋ ત પુ લ વ ન કી | સું દ ર ધુ ન કો . .
૧ + ૩ + ૫ ૬ ૧ + ૩ +

પ રે ગ રે | ગ રે મ ગ રે સા ગ રે સા ધં ની સા | મ પ ધ
. કિ લ કી | પુ લી પુ . લી પુ . લ . વા . રી પા લ વ
૫ ૬ ૧ + ૩ + ૫ ૬ ૧ +

ની સા પ ધ પ મ ગ રે સા રે || મ મ પ ધ ની ની સા ની
ન વ સો . . . હ ન કી . || મં દ મં દ બ હ ત પ
+ ૫ ૬ ૧ + ૩ + ૫

१ १
 सा सा | ध सा रे ग रे सा सा रे सा नी ध प | सा सा नी
 ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ०
 व न | अ त सु गं • ध स क ल ल व न | प्र मु हि
 ६ १ + ३ + ५ ६ १ +

ध प म म प ध प म ग रे | म प ध सा सा प ध प म ग
 ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ०
 त म न हो • • त न ग त | ऋ त य सं त ७ • • • व
 ३ + ५ ६ १ + ३ + ५

रे सा रे |||
 ० ० ०
 न की • |||
 ६

राग काफ़ी

गीत नं. २३ त्रिताल

धन सागनकी छिज सुंदरी, नित निरખ निरખ हरी
 पावत सुख जेहि विमल भूरत सुर ध्यान धरी—अं०
 सुधा सभ जैन नैन कमलसे, कमल चितवन मोहत चित १

रे म प ध नी ध प ग रे सा रे | ग ५ म प ध म प ध नी सा
 ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ०
 ध न ला • • ग न की • छि ज | सुं द री नि त निर ख नि
 + ७ १ ३ +

नी ध म प | प ध नी ध प म ग रे सा रे ग सा रे म म प ध |
 ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ०
 र ख हरी | पा • • व त सु ख जे हि वि म ल भू र त सुर |
 ७ १ ३ + ७

ધ ની રે સા ની ધ પ મ || પ રે રે રે ગ રે સા | ની ધ પ મ
 ધ્યા . . ન ધ રી . . || સુ ધા સ મ યૈ . ન | નૈ . ન ક
 ૧ ૩ + ૭ ૧

પ ધ સા સા રે સા ની ધ ની ધ પ | મ પ ધ પ મ ગુ રે ||
 ઓ . . કા . મ લ ચિ ત વ ન | મો . . હ ત ચિ ત ||
 ૩ + ૭ ૧ ૩

રાગ કાફી

ગીત નં. ૨૪ ત્રિતાલ

મધુર બંસી રવ સાંભળી કાને, ગોપી જાય ત્યાં ગૃહ સુખ
 છોડીને—અંત્રાં જ્યાં સકળ સુખ રહ્યાં સધન મળી, મોર
 મુગુટવાળા વનમાળી, મૂર્તિ શામળી શોભતી વ્રજ વને ॥૧॥

ની ધ પ ગુ રે ગુ સા રે | પ ધ મ પ ધ સા ધ સા સા રે ગુ
 મ ધુ ર બં . સી ર વ | સાં ભળી કા . ને ગો પી જા . .
 ૧ ૩ + ૭

રે સા | ની ધ પ મ પ ધ ની સા || ની ડ ની પ ધ મ મ | પ
 ય ત્યાં | ગૃ હ સુ ખ છો . ડી ને || જ્યાં સ ક લ સુ ખ | ર
 ૧ ૩ + ૭ ૧

ધ સા ધ સા સા સા સા મ પ ની સા રે ગુ રે સા | ની સા રે
 ધ્યાં . સ ધ ન મ જા મો . ર મુ ગુ ટ વા . | જા . .
 ૩ + ૭ ૧

सा रे नी सा नी ध प ध ध ध नी प ध | ध नी सा रे सा रे
० ० ० () () ० ० - ० - ० ० ० | () () () () ० ०
व न भा . . णी . भू र्ति आ म णी . शो . . . क्ष ती
३ + ७ १

नी ध म प ॥
० ० ० ०
प्र ज्ञ य ने
३

રાગ આસાવરી

આ એક સુપ્રસિદ્ધ પ્રાચીન રાગ છે. આની રચના ઘણીજ મધુર હોવાથી દરેકને આ રાગ સહેલાઈથી આવડે છે. ભક્તિભાવયુક્ત કરુણુરસ અને કરુણુ શૃંગર પોષક આ રાગ છે. આ રાગમાં ગંધાર ધૈવત નીષાદ કોમલ છે. આરોહમાં ગંધાર, નીષાદ વર્ગ છે, પણ તાન લેતી વખતે આરોહમાં નિષાદ “મપનીસા” આમ આવે છે. છતાં રાગ હાની થતી નથી એ જ્ઞાનમાં રાખવા જેવી બાબત છે. આસાવરીમાં વાદી સ્વર ધૈવત અને સંવાદી સ્વર ગંધાર મનાય છે. જાન સમય પ્રાતઃકાલ છે. “મપદ્મમપગ” આ સ્વરોથી આસાવરી ઝોળખી શકાય છે.

આરોહ અવરોહ

नी । । म
सारेमपध्सा सानीध्पमपध्मपग्, रेसा

राग विस्तार

- १ साधंधंसा
- २ सारेम, पग् सारेसा
- ३ सारेमपध्धूप, ध्म, पध्मपग्, सारेपग्, रेसा

૪ સારેમપધ્ધનીધ્પ, ધ્મ, મપનીધ્પધ્મ, પધ્મપગ્, સારેપગ્, રેસા

૫ સારેમપ ધ્ધ સા, રેનીધ્પ, મપનીધ્પ, ધ્મ, પનીધ્પગ્, સારેપગ્, રે, સા,

૬ મ પની સા રે ગ્, રેસા, રેનીધ્પ, ધ્મ, મ પસાધ્પ, ધ્મ, મપનીધ્પ, મપધ્મપગ્, રેસા

સરગમ-ત્રિતાલ

પ ધ મ પ ગ રે સા રે | મ મ પ ની ધ્ પ રે ગ્ સા રે મ પ
○
+ ૭ ૧ ૩ + ૭

ધ્ સા રિ ની સા ધ્ પ ધ્ મ || મ મ મ પ પ પ ધ્ | ધ્ સા સા
○
૧ ૩ + ૭ ૧

રે ની સા રે ગ્ રે સા ની ધ્ પ | રે મ પ ધ્ સા સા |||
○
૩ + ૭ ૧ ૩

રાગ આસાવરી

ગીત નં. ૨૫ ત્રિતાલ

આસાવરી રાગિની મધુર, મૃદુલ સુર ગ, ધ, ની, ચઢત ગ-ની વરજ—અંત્રાં થાટ સોહ શૃંગાર કરુણ રસ, ધગ વાદી સંવાદી કહુ અસ, શુનીજન ગાવત દ્વિતીય પ્રહર દિન સુધર ॥૧॥

रे म प सा | ध प ध म प नी ध प ग रे सा ग ग ग रे सा |
 ० ० ० - ० | ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ०
 • आ • सा व | री • • रा • गि नी • म धु र भृ हु ल सु र
 ७ १ ३ + ७

रे रे सा सा सा सा सा नी सा रे सा नी ध प || म प ध
 ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ०
 म ध नी य ढ त ग नी • व • र • न • || था ट सो
 १ ३ + +

ध प ध | सा सा सा रे नी सा सा ध ध प ध सा सा रे |
 ० ० ० | ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ०
 ६ श्रृ • | गा र क र थु र स ध ग वा • दी सं •
 ७ १ ३ + ७

सा रे ग रे सा नी सा ध प ग ग ग ग रे सा सा | सा रे नी
 ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ०
 वा • • दी • क ६ अस गु नी न गा व त | द्वि ति य
 १ ३ + ७ १

सा ध प म प ध प ग रे सा ||
 ० ० ० ० ० ० ० ० ० ०
 प्र ६ र दि • न • भु ध र ||
 ३ +

રાગ આસાવરી

ગીત નં. ૨૬ અપતાલ

સુમિર મન નામકો, તજ સકલ કામકો, કરત ભવ
 ॥૨ અરૂ દેત હરિ ચરનકો—અંત્રાં મૃદુલ ચિત ભગવાન,
 પ્રેય ભગત જસ પ્રાન, કહુ માન, અળ માન, મન મિતર
 ॥૨ ધ્યાન ॥૧॥

ગ	સા	સા	સા	ની	રે	સા	ધ	પ	ધ	મ	ધ	રે	મ	પ	ધ	મ	પ
○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
સુ	મિ	ર	મ	ન	ના	મ	કો	ત	જ	સ	ક	લ					
૧	૩		+		+	૮		૧	૩								

ધ	ધ	ધ	સા	સા	રે	મ	પ	ધ	ધ	ધ	ગ	રે
○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
મ	કો	ક	ર	ત	ભ	વ	પા	ર	અ	રૂ	દે	ત
+	૮		૧	૩		+	૮		૧	૩		

ગ	સા	રે	ની	સા	ધ	મ	પ	મ	પ	પ	ધ	ધ	સા	સા	રે	ની	સા
○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
ક	રી	ચ	ર	ન	કો	મૃ	દુ	લ	ચિ	ત	ભ	ગ	વા	ન			
	+		૮			૧	૩		+		૮						

પ	ધ	સા	સા	રે	સા	રે	ગ	રે	ની	ધ	પ	ગ	ગ	રે	સા	સા
○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
પ્રિ	ય	ભ	ગ	ત	જ	સ	પ્રા	ન	ક	હુ	મા	ન				
૧	૩		+			૮		૧	૩							

સા ની રે સા ડ ધ મ પ | રે મ પ ધ સા સા રે ગ રે સા ની
 ં . બ . મા . ન | મ ન મિ ત ર ધ . . ર બ્ધા .
 + ૮ ૧ ૩ + ૮

ધ પ મ પ ||
 ં ં ં -
 . . . ન ||

રાગ આસાવરી ગીત નં. ૨૭ ત્રિતાલ

કાન્હ ન કર મોસે રાર અબહી, જા કહિ હો પુકાર
લંગર ઝગર, ગગરિયા મોરી દીન્હી ડાર—અંત્રાં અંછારા
ગહિલો જા જસોદા સો કલો જા, અપને લંગર ધીટ કે
સમાલે ॥૧॥

પ સા ની સા ધ પ ધ મ પ ધ મ પ | ગ ડ રે સા રે મ મ પ
 કા . . . ન્હ ન કર મો . સે . | રા . . . ર અ બ હી
 + ૭ ૧ ૩

સા ની સા ડ ધ ધ મ પ | ગ રે મ ગ રે સા રે રે સા સા રે
 જા . . ક હિ યો પુ | કા ર લં ગ ર . ઝ ગ ર ગ ગ
 + ૭ ૧ ૩ +

મ મ પ પ | ધ સા ની સા રે સા ની ધ પ મ || મ મ પ ની
 ૦ ૦ ૦ ૦ | ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 રી યા મો રી | દી ન્હી કા . . . ર . . . || અં છ રા ગ
 ૭ ૧ ૩ +

ની ધ પ | પ ધ સા સા રે ની સા પ રે રે રે રે રે સા રે ગુ |
 ૦ ૦ ૦ | ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 હી લો જા | જસો દા સો ક હો જા અ પ ને લાં ગ ર ધી . .
 ૭ ૧ ૩ + ૭

રે સા સા ની સા રે સા ની ધ પ મ ||
 ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 ટ કા સં મા . . . લે . . . ||
 ૧ ૩

રાગ આસાવરી

ગીત નં. ૨૮ ત્રિતાલ

પ્રખર તાપ રવીનો સૌ વિરમ્યો, કાં ન તનય પ્રિય
 મુજ ગૃહ આવ્યો—અત્રો પાછી ફરી ધેનુ વનમાંથી, બાળ
 મિત્ર જે હતા સંગાથી, કહે છે હરી ધરા મહિ હુબ્યો ॥૧॥

રે મ મ પ મ પ સા | ધ પ મ પ ગ ગ રે સા પ ધ પ ધ સા
 ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ | ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 પ્ર ખ ર તા પ ર વિ | નો . સૌ . વિ ર મ્યો . કાં . ન ત ન
 + ૭ ૧ ૩ + ૭

સા સા રે | રે ગ રે સા રે ની ધ પ || મ મ મ પ ધ | પ ધ સા
 ૦ ૦ ૦ | ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ | ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 ય પ્રિ ય | મુ જ ગૃ હ આ . વ્યો . || પા છી ફ રી ધે | તુ . વ
 ૧ ૩ + ૭ ૧

સાં રે ની સાં પ ધ સાં સાં રે સાં રે ગ | રે ની સાં ધ પ ગ ગ
 ૦ ૦ ૦ — ૦ ૦ ૦ — ૦ — ૦ ૦ ૦ | ૦ — ૦ — ૦ — ૦ —
 ન માં • થી બા • જ મિ ત્ર જે • • | હ તા સં ગા થી કહે છે
 ૩ + ૭ ૧ ૩ +

રે સાં સાં | ની સાં રે ગ રે સાં રે ની ધ પ |||
 ૦ — ૦ | ૦ — ૦ — ૦ — ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ |||
 હ રી ધ | રા . . . મ હી કુ . બો . |||
 ૭ ૧ ૩

રાગ બાગેશ્રી

આ પ્રાચીન અને સુપ્રસિદ્ધ રાગ છે. આને “વાગીશ્વરી” એમ પણ કહે છે. આમાં ગંધાર, અને નિષાદ કામલ આવે છે. આરોહમાં રિષભ પંચમ અદ્ય પ્રમાણમાં આવે છે. પ્રકૃતિ ગંભીર છે. શૃંગાર અને શાંત રસ દેખાય છે. આરોહમાં પંચમ સીધો આવતો નથી. અવરોહમાં “નીધમપ્ધ” આવી રીતે આવે છે. આ રાગમાં પંચમનું પ્રમાણ તદ્દન થોડું છે. જો પંચમને એકદમ વર્જ કરીએ તો બાગેશ્રીનું સ્વરૂપ કામલ રહી શકે છે. વાદી મધ્યમ છે અને સંવાદી પંડજ છે. આ રાગમાંથી ગુણીજનોએ ઘણા પ્રકાર ઉત્પન્ન કર્યા છે, ગાવાનો સમય રાત્રીનો છે. “ધંનીસામ” આ સ્વરોથી રાગનું સ્વરૂપ ખડું થાય છે.

આરોહ અવરોહ

સાગ્ધનીસા સાંનીધમપધગ્ રેસા

રાગ-વિસ્તાર

૧ ધંનીસામ, ગ્, રેસા

२ धं नीं साम, मधम, मधधग, रे, सा

३ साम, ग्रेगम, मधनीध, म, मधध, ग्म, मग्रेसा

४ ग्मधनीध, मधनीसानीध, धनीध, म, ग्, रेगम, साम
ग्रेसा, नींसाधं नींसा

५ ग्मधनीसा, रेसानीसानीध, सानीधम, पधमग्रेम, ग्,
मग्रेसाधं नीं धंसा

सरगम-त्रिताल

सा नी ध सा नी ध म ध | सा नी ध प म ग् रे सा नीं सा
+ ७ १ ३ +

रे धं नीं सा ग् | म ध नी ध म ग् रे सा || ग् म म ध नी ध
७ १ ३ + ७

नी सा | नी ध म ध नी सा म ग् रे सा नी रे सा | नी ध
१ ३ + ७ १

म ग् रे सा ||
३

રાગ આગેશ્રી

લક્ષણ ગીત નં. ૨૬ ત્રિતાલ

આગેશ્રી મધુર રાગિની, મૃદુલ ગની મધ્યમ અંશ સુહાત,
પ્રથમ સુર કરત રચિર સંવાદ—અંત્રાં રસવાહિની શૃંગાર
કરેણુ, સમય નિસજન ગુની હરખી ॥૧॥

ઘ ની ઘ પ ઘ | સા ડ ની ઘ પ ગૂ ગૂ રે સા સા સા રે ધં
આ . ગે . સ | રી મ ધુ ર રા . ગિ ની મૃ દુ લ મ
૭ ૧ ૩ + ૭

નીં | સા મ મ મ પ ધ પ મ ગૂ રે મ મ ધ મ ધ ની સા સા નીં
ની મ ધ્ય મ અં . . શ સુ હા . ત પ્ર થ મ સુ ર | કર ત
૧ ૩ + ૭ ૧

રે સા રે ની સા રે સા ની ધ મ || ગૂ મ ધ ની સા ની | સા ડ
રે ચિ ર સં . . વા . દ || ર સ વા . હી | ની
૩ + ૭ ૧

ની સા ની સા રે સા ની ધ ધ ની સા મ ગ રે | સા ની ધ મ
શૃ . ગા . . ર કરેણુ સ મ ય નિ સ | જા ન ગા ત
૩ + ૭ ૧ ૩

ધ ની રે સા ની ધ મ ||
શુ . ની . હ ર ખી ||
+

नी सा नी ध ग ग रे सा ॥
- - त भु दित भ न ॥

૧
 સા રે ની સા ની ધ ધ ધ ધ ધ ની પ ધ | ધ ની સા રે સા રે
 મ ન રિ ઝ વે . શ્ર મિત જી વ ને . | જી . . . વ ન
 ૩ + ૭ ૧

૧
 સા ની ધ મ ||
 શે . . . ||
 ૩

રાગ દુર્ગા

આ એક આધુનિક રાગ છે. પ્રાચીન ગ્રંથોમાં આ રાગ દેખાતો નથી. કર્ણાટકી સંગીતમાં આ મેલનો એક રાગ છે તેથી અનુમાન બાંધી શકાય છે કે કર્ણાટકી સંગીતમાંથી હિંદુસ્તાની સંગીતમાં આ રાગ આવ્યો હશે. આ રાગમાં થોડા થોડા ફેરફાર કરવાથી ઘણા રાગો ઉત્પન્ન થઈ શકે છે. આ રાગમાં બધા સ્વરો શુદ્ધ આવે છે. ગંધાર, અને નિષાદ સ્વર વર્ગ છે. વાદી ધૈવત સંવાદી રિષભ છે. જાતી ઔડવ છે. પ્રકૃતી ગંભીર હોવાથી સાંધિક ઇશ્વર પ્રાર્થના માટે આ રાગ બહુ અનુકુળ છે. રિષભ, પંચમ, ધૈવત આ ત્રણે સ્વરો રાગના પ્રાણ સમાન છે. રેપ, મપધમરે સ્વરોથી રાગનું સ્વરૂપ બહુ કરી શકાય છે, પ્રચારમાં દીવસ, રાત્રે ગવાય છે.

આરોહ-અવરોહ

સારેમપધસા-સાધપમરેસા

રાગ વિસ્તાર

૧ સા, ધંધંસા

૨ સારે, મરે, સારેધંસા,

૩ રેપમપ, પધમરેસારે, ધંસા

૪ રેમપધ, પધ, પમરેસારે, મરેધંસા

૫ સારેમપધ, સા, ધસારે, સાધમ, પધમરે, ધંસા,

૬ મપધસારેધસા, રે, સાધમ, પધપમરે, મપધ, મરે, પમપ
ધમરે, સારેધંસા,

સરગમ-ત્રિતાલ

પ ધ પ મ રે સા રે | ધં સા રે પ મ પ ધ પ ધ મ પ ધ સા |
○ ○ ○ — ○ ○ ○ | ○ — ○ ○ ○ — ○ ○ ○ — ○ ○ ○ |
+ ૭ ૧ ૩ + ૭

રે સા ધ પ મ રે સા || મ મ પ ધ સા ધ સા | ધ સા રે મ રે
○ — ○ ○ ○ ○ || ○ ○ ○ ○ ○ | ○ ○ — ○ ○ ○ ○ |
૧ ૩ + ૭ ૧ ૩

સા રે સા રે સા ધ સા ધ પ ધ | પ મ પ મ રે મ રે સા |||
○ — ○ ○ ○ ○ ○ | ○ ○ ○ ○ ○ | ○ ○ ○ ○ ○ |||
+ ૭ ૧ ૩

રાગ દુર્ગા

લક્ષણ ગીત નં. ૩૩ એકતાલ

ગાવત દુરગા રાગિની ઓડવ સુર શુદ્ધ બની, વરજીત
મ-ની અત શોભિની—અંત્રાં વાદી સુર વર ધૈવત, સંવાદી
દ્વિતિય કહત, ધીર વીર અત ગંભીર, સમય કહત દિન
આભિની ॥૧॥

ष म म प ध म रे सा धं सा | रे म म प प प म प ध प |
 — ७ ० ० ० — ० ० ० | — ० ० ० ० ० ० ० ० —
 गा व त हु र गा रा . गि नी | ओ३ व सु र शु . ङ्ग नी |
 १ + ३ + ५ ६ | १ + ३ + ६

ध सा ध रे सा ध प ध म प ध प म रे सा रे ॥ म म प ध
 ०
 व र ७ त ग नी अ त शो . . . नि . नी . ॥ वा दी सु र
 १ + ३ + ५ ६ १ + ३

सा ध सा सा सा | ध सा रे सा रे सा ध प म | ध म प म
 ० ० — ० ० | — — — ० ० ० ० ० ० | — ० — ०
 व र धै व त | सं वा दी द्वि ती य क ह त | धी र वी र
 + ५ ६ १ + ३ + ५ ६ १ + ३

ध प म रे सा | धं सा रे म प ध ध सा ध सा रे सा ध प म प ||
 ० ० ० - ० | ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ||
 अत मं बीर | स म य क ह त दिन या . . . मि . नी . ||
 + ५ ६ १ + ३ + ५ ६

શામ દુર્ગા

गीत नं. ३४ त्रिताल

જીવનકે મમ પ્રાન સખારે, સુંદર માધવ નંદ ફુલારે
 —અંત્રાં તન મન ધન સખ તુમપર વારે, છાંડ દિયે મુખ
 જોહિ જન પ્યારે ॥૧॥

રે પ પ પ ધ પ મ પ ધ | મ રે સા ધં સા સા રે મ મ પ ધ
 ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ | — ૦ ૦ ૦ ૦ — — ૦ ૦ — ૦
 જી • વ ન કે • • મ મ | પ્રા ન સ ખા • રે સું દ ર મા ધ
 + ૭ ૧ ૩ + ૭

સા | ધ સા રે સા ધ પ મ પ ધ પ મ રે સા રે || મ મ મ મ
 ૦ | ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ || ૦ ૦ ૦ ૦
 વ | નં • • • દ દુ લા • • • રે • • • || ત ન મ ન
 ૧ ૩ +

પ પ ધ પ ધ | સા સા સા સા ધ સા સા ધ સા રે મ રે સા
 ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ | ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ — ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 ધ ન સ ખ • | પુ મ પ ર વા • રે જાં • ડ દિ યે •
 ૭ ૧ ૩ + ૭

ધ પ | ધ સા ધ પ મ પ ધ પ મ રે સા રે ||
 ૦ ૦ | ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ||
 સુ ખ | જે હિ જ ન ખ્યા • • • રે • • • ||
 ૧ ૩

રાગ દુર્ગા

ગીત નં. ૩૫ ત્રિતાલ

મન મોહન જા જા હોરી ખેલન, કરન પિચકારી લૈ
 હો રંગ ભરિલી—અંત્રાં રંગ ભરી મૂરત મોહનકી અત,
 ખ્યારી લાગી મોરે નૈનનકે રસીલી ॥૧॥

, ધં સા રે મ પ | ધ ડ પ મ મ પ મ ધ પ મ રે સા ધં સા સા
 ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ | — ૦ — — ૦ — ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 મ ન મોહ ન | જા • • • જા • • હો • ખેલ ન ક ર ન
 ૭ ૧ ૩ + ૭

રે ધ પ | ધ સા ધ સા રે સા ધ મ પ ધ પ મ રે સા || મ મ
 ઓ ઓ — ઓ ઓ — ઓ ઓ — ઓ ઓ — ઓ ઓ || ઓ ઓ
 પિચ . કા રી લૈ . . . હો રં . ગ . ભ રી લી || રં ગ
 ૧ ૩ + +

પ ધ સા સા સા | ધ સા રે મ રે સા સા ધ સા રે સા ધ મ
 ઓ ઓ — ઓ ઓ — ઓ ઓ — ઓ ઓ — ઓ ઓ — ઓ ઓ —
 ભ રી મૂ ર ત | મો . હ ન કી અ ત પ્યા . . . રી લા
 ૭ ૧ ૩ + ૭

મ રે મ પ મ | પ ધ પ ધ સા ધ સા રે સા ધ સા ધ પ મ
 ઓ ઓ — ઓ ઓ — ઓ ઓ — ઓ ઓ — ઓ ઓ — ઓ ઓ —
 ગી . મો . . | રે . . નૈ . . ન . ન . કો . . . ર
 ૧ ૩ +

રે સા ||
 ઓ ઓ ||
 સી લી ||

રાગ દુર્ગા

ગીત નં. ૩૬ ત્રિતાલ

અખિલ જગત જનની તું દેવી, મહિષાસુર મહિની,
 ભવ તારિણી, ત્રિવિધ તાપ મનના દે શમવી—અંત્રોં અસુર
 પતિત મય થઈ આ ધરણી, ભાવ ભક્તિ હરિ સેવા ન કણી,
 હલન કરી અરી મન દે રિઝવી ॥૧॥

પ ઘ પ મ રે સા રે પ મ | પ ડ મ પ ધ સા ધ પ મ મ ધ પ
 ૦
 અ ખિલ જ ગ ત જ ન . ની તું દે . . વી . . મ હી .
 + ૭ ૧ ૩ +

ધ મ મ રે સા | રે પ મ રે સા ધં સા સા રે મ રે મ પ મ પ ધ |
 - ૦
 શા સુ ર મ . દિની ભ વ તા . રિણી ત્રિવિધ તા . પ મ ન
 ૭ ૧ ૩ + ૭

ધ સા ધ સા રે સા ધ પ મ પ ડ || મ મ મ પ પ પ ધ પ ધ |
 ૦
 ના . દે . . . શ મ વી . અ સુ ર પ તિત મ ય .
 ૧ ૩ + ૭

સા સા સા ધ રે સા ધ સા ધ સા સા રે સા | ધ સા રે સા
 ૦
 થ ઈ આ ધ રણી ભા . વ ભ કિત હ રી | સે . . .
 ૧ ૩ + ૭ ૧

ધ પ મ ધ પ રે મ રે સા રે મ પ ધ | ધ સા ધ સા રે સા ધ
 ૦
 વા . ન કણી દ લ ન ક રી . અ રી | મ ન દે . . . રી
 ૩ + ૭ ૧ ૩

પ મ પ ડ ||
 ૦ ૦ ૦ ૦
 ઝ વી .

રાગ ભૈરવી

આના જોટલી સુપ્રસિદ્ધ રાગીણી બીજી કોઈ નથી. પ્રાચીન ગ્રંથોમાં ભૈરવી રાગમાં રે,ગ,ધ,ની, કોમલ કહે છે. અથવા આના બધા સ્વરો કોમલમાં ગાવાનો પ્રાચીન રિવાજ છે પણ આજકાલ ગુણીજનો પોતપોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે બાર સ્વરો દાખલ કરીને ગાય છે અને તે મધુર લાગે છે. આ રાગીનીને જલસાના અંતમાં ગવાય છે. તેની પછી કોઈ પણ રાગ ન ગવાવો જોઈએ એવો ગુણીજનોના મત છે. આ પુસ્તકમાં રે ગ ધ ની કોમલવાળા ગીતો લખ્યાં છે. અને તે તેનું ખરું સ્વરૂપ છે. ભૈરવીના સ્વરોમાં ગુણીજનોએ ઘણા પ્રકાર નક્કી કર્યા છે. વાદી ધૈવત સંવાદી ગંધાર, ગાવાનો સમય “ભૈરવી સર્વદા સુખદાયિની” એ પ્રમાણે કોઈ પણ સમયે ગાઈ શકાય છે. પણ શાસ્ત્રોક્ત સમય પ્રાતઃકાલ છે.

આરોહ અવરોહ

સારે ગમપધ્નીસા સાનીધ્પમગ્રેસા

રાગ-વિસ્તાર

૧ સા, ધ્નીસારેસા । રે, સાનીધ્નીસારે, સા

૨ સાગમપ, ધ્પમપ, ધ્મપધ્પ, ધ્પગ્મ, ગ્રેસા

૩ નીસાગમપધ્પ, નીધ્પમપ, ધ્પમગ્મ, સાગમપ, મગ્રેસા
નીધ્નીસા

૪ ગમધ્નીસારે, સાનીધ્નીસા, ગ રે સા, ધ્નીસાનીધ્પ,
નીધ્પ, ગમપ, ધ્પમપગ્મ ગમપમગ્રેસા

સરગમ-ઐકતાલ

ધ પ ધ મ પ ગ મ ગ રે સા નીં | ધં નીં સા રે ગ મ ગ રે સા |
 ૧ + ૩ + ૫ ૬ ૧ + ૩ + ૫ ૬

ગ મ ધ ની સા ની ધ પ ગ મ || મ ગ મ ધ ની સા ની સા
 ૧ + ૩ + ૫ ૬ ૧ + ૩ + ૫

રે સા | ધ ની સા મ ગ રે સા ની ધ પ | સા સા ની ધ પ મ
 ૬ ૧ + ૩ + ૫ ૬ ૧ + ૩ +

મ રે સા નીં સા ||
 ૫ ૬

રાગ ભૈરવી

લક્ષણ ગીત નં. ૩૭ ત્રિતાલ

મધુર ભૈરવી રાગિની, સુર લાગત મૃદુ રિ, ગ, ધ, ની,
 ત્રાત સમય ગાવત ગુની—અંત્રાં ધ-ગ વાદી સંવાદિની,
 ભક્તિ રસ શૃંગારિની, શિવ ભામિની પૂજત નિત, શંકર
 હિમ ધવલ શિખર ॥૧॥

ધ ધ પ મ ગ પ | મ પ મ ગ સા રે નીં સા | ગ ગ મ ઽ મ ગ |
 ધ ધ ર ભૈ . ર | વી . . . રા . ગિ ની | સુ ર લા ગ ત |
 ૧ + ૧ + ૧ +

મ પ મ ગ્ રે સા | પ ડ પ ધ્ પ મ | પ ધ્ ની સા ધ્ પ મ ગ્ મ ||
 મૃદુ રિગ ધ ની | પ્રા ત સ મ ય | ગા . . . વ ત યુ ની ||
 ૧ + ૧ + ૧ +

ધ્ મ ધ્ ડ ની ડ | સા સા ની સા ગ્ રે સા | ની ડ ની ડ સા
 ધ ગ વા દી | સં . યા . . દી ની | ભ . ક્ષિત ર .
 ૧ + ૧ + ૧ +

સા | ની સા રે સા ની ધ્ પ | પ પ મ પ ધ્ પ મ | ગ્ પ મ ગ્
 સ | શ્રં . . ગા . રિ ની | શિવ ભા . . મિ ની | પૂ . જ ત
 ૧ + ૧ + ૧ +

રે સા | ની સા મ્ મ ધ્ ની | સા ધ્ મ રે ની સા ||
 નિત | શં . ક ર હિ મ | ધ વ લ શિખ ર ||
 ૧ + ૧ +

રાગ ભૈરવી

ગીત નં. ૩૮ ત્રિતાલ

સુમિર સુમિર નિત રામ નામકો, મિટત કઠિન દુખ
 ભવ રજની કે—અંત્રાં સુર અસુરન કે નામહી તારે, કઈ
 પતિતન ભવ પાર ઉતારે, લૈ પ્યારે તણ ગરબ માનકો ।૧।

સા ગ રે સા ધં ધં સા રે | મ ગ મ પ ઘ પ મ પ પ પ ધ મ
 ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ — ૦ ૦ — ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 સુ મિર સુ મિર નિ ત | રા મ ના . . મ કો મિટ ત ક ઠિ
 + ૭ ૧ ૩ + ૭

પ ગ મ | પ ની ધ પ મ ગ ગ પ મ ગ || ધ ધ ધ ધ ધ મ ધ
 ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 ન દુ ખ | લ વ ર જ ની . કો . . . || સુ ર અ સુ ર ન કો
 ૧ ૩ + ૭

ની | સા સા સા ની સા રે સા ની ની ની ની સા સા સા સા |
 ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 . | ના મ દિ તા . . રે ક ઈ પ તિ ત ન લ વ |
 ૧ ૩ + ૭

ની સા ગ રે સા ધ પ ગ રે સા ની સા | પ ની ધ પ મ ગ ગ
 ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦
 પ . . ર ઊ તારે લે પ્યારે ત જી | ગ ર અ મા . ન કો
 ૧ ૩ + ૭ ૧ ૩

પ મ ગ ||
 . . . ||

રાગ ભૈરવી

ગીત નં. ૩૬ ત્રિતાલ

હરવા કુલવન ગુંદે લાવોરી, ગુંદે લાવોરી માલનીયા
 મોરી—અત્રાં રંગ રંગકે કુસુમ સુવિકસિત, સોતહ સુંદર
 કંઠ હરી ॥૧॥

સા ગ મ પ મ ગ રે સા ધં ની | સા ગ મ ગ મ ધ ની સા
 હા ર વા . . કુ લ વ ન યું દે | લા વો રી યું દે લા વો રી
 + ૭ ૧ ૩ + ૭

ની સા રે સા ની | ધ પ મ પ મ ગ રે સા || ધ મ ધ ની સા
 . મા . . . | લ ની યા . . . મો રી || રંગ રં . . .
 ૧ ૩ +

સા સા ની | સા ગ રે સા ધ ની ધ પ રે સા ની ની સા રે સા
 ગ કે . | કુ સુ મ સુ વિ ક શિ ત સો હ ત સું . . .
 ૭ ૧ ૩ + ૭

ની ધ | ધ ની સા ની ધ પ મ પ પ ગ ||
 દ ર | કં . . . હ હ રી . . . ||
 ૧ ૩

રાગ ભૈરવી

ગીત નં. ૩૦ ત્રિતાલ

મોહિત વજ્ર બાળા નિરખીને, ગિરિધર માધવ ક્યામ
 હરીને—અંત્રાં વદન અંદ્રમા ભેષ ઉલસી, વિસરી ગોપી ગૃહ
 કુમુદિની શી, ઉલસી છોડી શિશુ પતીને ॥૧॥

સા ગ મ પ મ પ મ ગ સા રે | સા ડ સા ગ પ મ પ મ ગ પ
 ઓ . હિ ત મ . જ . આ . | જા નિ ર ખીતે . . . ગિ
 + ૭ ૧ ૩ +

પ પ પ ધ પ ગ મ | પ ધ ની સા ની સા ધ ની ધ પ મ ગ મ ||
 રી ધ ર મા . ધ વ | શ્યા . . . મ હ રી . . . ને . . ||
 ૭ ૧ ૩

ધ ધ મ ધ ની સા ની સા | ધ ની સા ધ ની સા ની ની ની
 વ દ ન ચં . . દ મા | જો . ધ ઉ લ સો વિ સ રી
 + ૭ ૧ ૩

સા સા | ની સા ગ સા ધ ધ પ પ પ પ ધ પ ગ મ | પ ધ ની
 ગો પી | ગૃ હ ડ મુ દિ ની શીઉ લ સીછો . ડી . | શિ રુ પ
 ૧ ૩ + ૭ ૧

સા ધ ની સા ની ધ પ મ ગ ||
 તી ને ||
 ૩

વ્યાસ સંગીત પ્રકાશન મંડળનાં પુસ્તકો

પ્રાથમિક સંગીત ભાગ ૧	૦—૮—૦
પ્રાથમિક સંગીત ભાગ ૨	૦—૮—૦
માધ્યમિક સંગીત ભાગ ૧	૧—૦—૦
માધ્યમિક સંગીત ભાગ ૨	૧—૦—૦
વ્યાસકૃતિ ભાગ ૧	૦—૮—૦
વ્યાસકૃતિ ભાગ ૨	૦—૧૨—૦
વ્યાસકૃતિ ભાગ ૩	૧—૪—૦
વ્યાસકૃતિ ભાગ ૪	૧—૪—૦
સિતારવાદન ભાગ ૧	૦—૮—૦
સિતારવાદન ભાગ ૨	૦—૧૨—૦
સિતારલહરી ભાગ ૨	૧—૦—૦
વૃદ્ધવાદન	૦—૫—૦
ગ્રામોફોન સંગીત	૦—૮—૦
રાગપરિચય	૦—૨—૦
આલાપતાન ભાગ ૧	૦—૮—૦
આલાપતાન ભાગ ૨	૦—૮—૦
માધ્યમિક આલાપતાન	૧—૦—૦
પ્રાથમિક સંગીત (ગુજરાતી) ભાગ ૧	૦—૮—૦
” ભાગ ૨	૦—૮—૦
અભિનવ સંગીતશાસ્ત્ર પ્રવેશ (મરાઠી અને હિંદી)	૦—૮—૦
ઈશ્વર પ્રાર્થના અને રાષ્ટ્ર ગીત	૦—૧—૬

ડાક ખર્ચ જુદો પડશે.

વધુ વિગત માટે સૂચિપત્ર મંગાવો.

શિરનામું—વ્યાસ ભુવન

૧૪૮, હિંદુ કોલની—મુંબઈ નં. ૧૪

સંગીત પ્રકાશન મંડળ

મુંબઈ : અમદાવાદ

સહસ્ય

૧. શ્રી. શંકરરાવ ગ. વ્યાસ મુંબઈ
૨. „ નારાયણરાવ ગ. વ્યાસ „
૩. „ અણ્ણલરાવ સા. કમનૂરકર „
૪. „ વસંતરાવ ય. રાજોપાથે „
૫. „ ગોપાળરાવ આ. જોશી અમદાવાદ
૬. „ શંકરરાવ દ. ગદે „

